

ŽENSKI SVET

10
OKTOBER

DESETI LETNIK
1932

S
A
R
G
◦

Izmed 10 ljudi jih ima
7 zobni kamen
...dobi
ga pa lahko vsak!

Zobje in leta – se
ne povrnejo več!

Če je zobni kamen uničil zobe, je že pre-
pozno! Kar ne more nobena zobna pasta,
naredi Kalodont: on odpravi polagoma nevarni
zobni kamen in ohrani zobe močne in zdrave.
Pri nas je Sargov Kalodont edina zobna
krema, ki ima v sebi sulforicinov oleat po Doktor
Bräunlichu, in to ga dela tako zelo učinkovitega.

KALODONT

Proti zobnemu kamnu

ŽENSKI SVET

LET. X-1932

OBRAZI IN DUŠE.

Vida Jerajeva.

(Konec.)

Končno se je Vida siloma iztrgala vsemu dušečemu razglabljanju in se odločila: Dne 3. avgusta 1901 se je poročila s članom dunajske dvorne opere, Karlom Jerajem. Njeño, dotlej na zunaj tako mirno življenje je pričelo dobivati čisto nove oblike. Naenkrat se je znašla v velikomestnem dunajskem vrvežu, sredi slovenskih literatov in umetnikov, ki so se pričeli zbirati deloma tudi na njenem domu: Lajovic, Cankar, Župančič, Kraigher, Prijatelj, pozneje Zofka Kvedrova in drugi. Za svojo pesem je našla novih pobud. Pridno se je oglašala v „Ljubljanskem Zvonu“, „Domačem prijatelju“, „Slovenki“ in „Zvončku“, kjer sta izšli dve njeni pesmi tudi uglasbeni po Karlu Jeraju.¹⁾ Z Župančičem sta kovala načrt, kako bi skupaj izdala zbirko otroških pesmi, Cankar, ki se je izrazil Zofki Kvedrovi, da je Vida „posebna žena, ... krasna žena in najboljša pesnica na celem slovanskem jugu“ (Zofka Vidi v pismu dne 4. marca 1905), je hotel spisati uvod k izdaji poezij, ki jih je pripravljala.

Sredi najlepših načrtov pa je zadel Vido hud udarec, eden najtežjih v življenju. V 1. maju 1908 je umrl za škrlatinko, še nihi 6 let star, njen drugi otrok, edini sinček Karel, ki ga je nad vse ljubila. Kaka grozovita muka za mater so bili poslednji dnevi, ki jih je prebdela ob njegovem pojemajočem življenju, govore stavki, ki jih je dan za dnem usa izmučena trgala iz sebe in jih metala v dnevnik. To je njena najneposrednejša in najintimnejša izpoved. „Glejte“, piše, „to so hipi, v katerih seže človek v življenja najgloblje dno. — In vse drugo, kaj je vse? —“ Mesec dni na to je objavil „Ljubljanski Zvon“ izid njenih „Pesmi“. V njih je Vida še vsa, kot je bila nekoč: poslednje trpljenje še ni šlo skozi njo. So to pesmi, ki jih je zbrala iz „Zvona“, „Slovenke“, „Domačega prijatelja“, „Zvončka“ in eno iz „Vrtca“; pridala jim je še nekaj dotlej neobjavljenih. Tu pa tam je sicer po revijah še ostala kaka pesem, ki je vkljub temu, da ni našla mesta v zbirki, boljša od kake slabše, v

¹⁾ „Vprašanja solnčecu“, 1901; „Kralj Matjaž“, 1902.

zbirki objavljene; toda v celoti je knjižica zajela skoro v vsej globini in širini Vidino dotedanje pesniško ustvarjanje.

Značilno je, da Vida v zbirko ni sprejela niti ene izmed socialnih pesmi, ki so nastale pod Aškerčevim vplivom. Resnobne, meditativno verne, nadosebne lirike, ki nekoliko spominja na Medveda, a je bolj vnanje posneta kot doživljena („Blešči se v solnci vsa poljana“), se kar mimogrede otrese in najde svojo smer ob Heineju. Kot Heinejeva, je njena, po večini dvovrstična pesem lahna in preprosta, polna deminutivov in otroške naivnosti. Kot pri Heineju so njene impresije iz narave — bolj slike kot občutja — pravljično svetle ali otožno zasanjane, polne mehkih prosojnih barv, bleščeče se od biserov, rož, brez, žitnih polj, zvezdic in mesečine. Kot Heinejeva, je njena ljubezen često razposajena, brezskrbno nagajiva in koketna, često spet vznescena, neutešljiva. Njeno srce, „greha in pokore lačno“, išče ekstaz, hoče biti pijano, razum pa je premočan in ubija opojnost s spoznanjem trpke, klavrne, včasih celo smešne resničnosti. To spoznanje jo obvaruje sladkobnosti in solzavosti. V tej dobi je še premlada in še premalo razdvojena, da bi mogla zajeti uso Heinejevo pot, zato še ne pozna cinizma in se še sama sebi ne roga; toda njen razvoj gre v isto smer kot Heinejev.

Nekaj pa mu je na poti — njena spojenost z naravo. Vida je preveč kmetica, da bi do vsega tega, do česar pride Heine samo s pomočjo svoje rafinirane prefinjenosti, ne prišla veliko enostavneje: preko pristne naivnosti. In kjer je najbližja grudi, tam je najneposrednejša in najpristrčnejša. Tam njena pesem ni več zasanjana, marveč je živa, krepka in pestra, kot je nedelja na kmetih („Doma“).

Blíže je narodni pesmi kakor Murn, ki je manj okreten in gladek v verzu, zato pa bolj klen in nov v jeziku — pretrd in prenov, da bi pónarodel. Zato je veliko delj od sodobnih umetnostnih gesel kot Murn, ker je v motivih prerevna, v izraznih sredstvih premalo svojska, prezdrava in preenostavna, predaleč od simbolov in mistike. V erotiki je kljub vsej razigranosti in viharnosti nekam hladna in razumska.

Podtalno pa teče že tudi skozi te svetle pesmi mračna struja njene druge, težke, osamljene nature, ki privre včasih za hip na dan in spet ugasne. Vse preveč jo še nadvladajo sanje in smeh, ki ga je poln četrti del njenih pesmi — njene otroške pesmi.

Tu je njena zbirka, ki že v prvih treh delih vsebuje nekaj še danes močnih pesmi, dosegla svoj višek. Te pesmice, polne šegavih domislic, vse prepojene iskrenega življenja in ljubezni do otrok, so prave umetnice v slovenski otroški literaturi. Pesmi solnčecu, „Uspavanka“, „Vrabček“, „Zimska pesem“ spadajo sploh med najlepše.

Ko je zbirka izšla, jo je kritika sprejela slabše kot zasluži. A (dolf) R(obida) je v „Slovanu“ ugotovil, da so njene pesmi premalo moderne in nudijo premalo vsebine. Kakor Aškerc nekoč, ji tudi on očita erotiko, ki „je izpeta in treba je biti nov Heine, da se jo uspešno uporablja.“

Dr. (Leopold) L(énard) ji v „Domu in Svetu“ ne more „odrekatati gotove pesniške nadarjenosti, občutljivosti duše, sile, čuvstva in hrepe-

nenja po harmonični lepoti“. Njen opis prirode in erotike se mu zdi nenaraven, silen. Vendar se večina pesmi, ki spočetka toplo in krepko zazvene, potem razblini; manjka jim sinteze, pri čemer pa je potreben določen svetovni nazor in zavest o resnobi življenja. Njena glavna struna je hrepenenje po svobodi in krasoti, ki si ju upa doseči v prirodi in spolni ljubezni. Vendar jemlje svobodo premalo široko in globoko, dočim hrepenenje po krasoti sploh „ne more biti posebnim predmetom poezije“, ker je „nekaj tako nedoločnega“. „Gotovo bi bila gospa pesnica sposobna ustvariti nam v resnici vsestransko lepo delo, ako bi se odločila enkrat seči bolj globoko doli „v polno človeško življenje“ in bi ne skakljala le po površju in ne vrtala vedno v eno gubo.“

Vkljub temu, da sta obe kritiki krivični, ker je prva prepovršna, druga pa preenostranska, sta vendar, izvzemši par opazk v „Slovanu“, pisani resno, česar pri Tomišškovi v „Ljubljanskem Zvonu“ pogrešam. Dr. Jos. Tomiššek je vzel pesnico z lahke strani; nekoliko se je ponorčeval iz nje, nekoliko ji je pohofiral in skušal zadeti njen ton in njeno naravo s tem, da jo je predstavil, posnemajoč in pretiravajoč njen stil, kot nekam plehkega, močnih doživetij nesposobnega „luštkanega“ „škrateljčka“, zaključujoč s sintetičnim stavkom: „Jerajeva je ženski Vodnik v XX. stoletju...“

Čeprav se je kasneje v hipih Vida še približala istemu lahnemu igračkastemu izražanju, pomenja leto 1908 vendarle prelom v njenem pesniškem delu. Da je odtlej postala tako redkobesedna, da se je tako trudoma izražala v verzih in da je našla zanje včasih tako bolesterne in grenke tone, do tega je pač niso privedli kritiki, do tega jo je privedlo življenje.

Sinčkova smrt je ostala v njej nezabrisana. Preveč ji je bil blizu, da bi mogla najti kako sorodnost z ostalimi ljudmi. Vedno bolj se je pogrezala v osamelost.

Naslednje leto (1908) je objavila eno samo pesem: „Vstajenje“ v „Ljubljanskem Zvonu“:

Kdor stiska v grlu neutešen jok,
Kdor duše več ne išče, niti ene,
Komur bridkost vstajenje je in Bog,
zanj poti, ki navzdol gre, ni nobene!

Težko doživetje je oblikovala v sonetu, ki ga je bila opustila že v prvih letih pesnenja z vsako drugo težjo obliko vred, zavedajoč se, da ne odgovarja njeni takratni naravi.

Leto nato zopet samo dve pesmici v „Domačega prijatelja“, potem vse leto nič in šele l. 1912. spet dve pesmi v „Zvon“. Šele sedaj je mogla v dveh močnih pesmih izpovedati svoje doživetje materinstva; ena izmed njiju, „Sreča“, najprisrčnejša od vseh, kar jih je kdaj izven otroških napisala, ni nikoli našla poti v javnost.

V revijah je za vrsto let obmolknila. Sicer je pošiljala svoje prispevke v „Slovensko ženo“, ker pa je bil ta slovenski mesečnik, ki ga je l. 1912. izšlo samo pet števil, tedaj že davno mrtev, ni čuda, da se pritožuje v

pismu z dne 19. apr. 1914 Amaliji Prijateljvi: „Slovenska žena“ ne izide in meni ne odgovori ne na karte, ne na pisma. „Kako naj kaj zaslužim, jaz dekla na literarnem polju, ki sem po 20. letu zvestega službovanja vržena morda celo — v koš. Provič in — smešno gledati iz koša začudeno Vido — zadnjič! ...

In vendar mi nobena stvar ni bližja od naše žene. Odkar je odklenkalo „Slovenki“, se itak niso urednice več brigale zame. Meni pa je žal, da jim nisem goriko, kakor mi je bilo v srcu, povedala, da sem zanje na svetu.“

L. 1917. se je Vida pod Župančičevim uredništvom spet oglasila v „Zvonu“; objavila je vojno „Balado“ brez poslednje kitice, radi česar je pesem odsekana in nerazumljiva. V celoti je ohranjena v rokopisni zbirki poleg treh drugih, do danes neobjavljenih pesmi iz l. 1914., katere je pozneje strnila v vojni ciklus, s tem da jim je pridružila še dve pesmi iz kasnejše dobe: „Romanje“ in „Mati Primorka“. V neko organsko celoto spadajo prav za prav samo pesmi s kasnejšim skupnim naslovom: „1914“ in „Romanje“ kot epilog; sorodne so si tudi po vnanji obliki (vse so dvokitične) in po smelejšem in tršem izražanju, ki ga njena prejšnja pesem ni poznala. Imajo pa to težko napako, ki jo je bil opazil dr. Leonard že pri zbirki iz l. 1908. in ki je lastna večini njenih pesmi sploh, da se krepko začno, proti koncu pa razblinijo. To je značilno tudi za njeno socialno liriko, katere se je ponovno lotila l. 1914. Na ohranjenem listu ima nekaj pesmi pod naslovom „Verzi iz dnevnika“, kjer sta pesmi „Večer na promenadi“ in „Proletarka“ prva sled kasnejšega cikla „Proletarci“. Ciklus, ki je fragmentarično ohranjen, deloma v verzih, deloma v prozi, je v motivih in obliki preveč šablonski, vsebuje pa vkljub temu nekaj poetične sile, čeprav njegovo vrednost razblinjeni ali celo banalni konci dokaj zabrišejo.

* * *

L. 1919. se je Karel Jeraj, ki je med tem prejel mesto profesorja violine na „Slovenski glasbeni Matici“, s svojo rodbino preselil z Dunaja v Ljubljano. Za Vido se je pričela v osrčju domovine nova plodovita doba. Kmalu se je znova znašla sredi slovenskih kulturnih delavcev; naslednjega leta je bila že tudi odbornica „Slovenske Matice“ in „Društva slovenskih leposlovcev“. Kot nekdanj na Dunaju, je bil tudi v Ljubljani njen dom odprt vsem ljubiteljem umetnosti.

L. 1920. se je po dveh letih molka zopet oglasila v javnosti: „Ljubljanski Zvon“ je prinesel njeno baladno pesem „Tja k mučenici...“ (= „Mati Primorka“), ki jo je Vida radi njene nacionalne simbolike kasneje priključila svojemu vojnemu ciklu.

Po dolgem času se je sedaj spet posvetila otroku. L. 1921. je prinesla modna revija „Vesna“ nekaj zelo pristrčnih pesemc, ki jih je razen otroške šale „Muha“, — najbolj posrečene od vseh, — v zvezi z nekaterimi starejšimi in nekaterimi dotlej še neobjavljenimi konec tega leta izdala v samostojni otroški zbirki „Iz Ljubljane čez poljane“ z ilustracijami Gojmirja Antona Kosa.

V teh letih je Vida skušala uresničiti še marsikak drug načrt iz svoje mladosti. Pričela je prevajati ruske pravljice, ki jih je recitirala otrokom v Ljubljani in po deželi. Spravila pa se je tudi na prevajanje svojega ljubljenca Heineja, ki ga je šele l. 1927. pričela objavljati v „Ženskem svetu“.

Pri „Ženskem svetu“ je Vida v presledkih sodelovala od l. 1924., ko je m. dr. prispevala tudi pesmi „Molitev“ in „Smrt“ (kasnejša varianta „Konec“), ki spadata med najznačilnejše iz njene poslednje dobe, do l. 1931., ko je izšla njena zadnja pesem „Beda“, ki snovno spada še v ciklus „Proletarci“, stilistično pa spominja na vizionarne vojne pesmi „1914“.

V „Zvonu“ se je poslednjič pojavila l. 1922. z dokaj patetično lirično értico „Sappho“. Odtlej ni „Zvon“ prinesel ničesar več, čeprav mu je še pošiljala. Mogoče je ta neuspeh zakrivil, da se je ostalih listov izogibala in da tudi svojih kasnejših otroških pesmic ni več nikjer objavila. Edino l. 1929., ko je praznoval njen in Prešernov sorodnik msgr. Tomo Zupan svojo devetdesetletnico, se je tudi Vida oglasila s prigodnico v „Slovenskem Narodu“ (21. dec.), ki je že pred leti (16. jan. 1920) prinesel feljton „Muha in Šolski list“ — njeno edino, dokaj nedolžno humoristično-satirično stvarco, ki je kdaj zagledala beli dan.

Ironija in humor, ki ju je prejšnje čase javnosti izdala kvečjemu v obliki kake nedolžne pesmi, je v poslednjem času grozil, prerasti uso njeno resno liriko. Pa tudi humor je vedno bolj izginjal, na njegovem mestu pa se je vedno češče zarezal cinizem. Njena temna, demonična stran je preraščala svetlo, veselo, zasanjano —. To je pričetek njene epigramatike. Njeni epigrami, ki jih je tako želela objaviti, pa jih ni imela kje, so včasih polni žolča in zasmeha; skozi stisnjene zobe pa sika njena zatajevana bolečina kakor obtožba na javnost, na življenje, na vse, kar jo tako kruto zapušča in ostavlja v praznoti, iz katere se ne bo mogla rešiti.

Še ni pretrgala zvez z javnostjo. Umetniško delo njene rodbine jo je dvigalo in vračalo lepoti, ki ji je vse življenje posvečala najčistejši del svoje narave.

V poslednji dobi (1930) je končala kratko otroško igro v verzih „Desetnica“, ki naj bi jo prof. Jeraj opremil z glasbo. Igrici, ki temelji na motivu narodne pesmi o Desetnici, sicer manjka dramatičnega stopnjevanja iz zapletkov, njena vrednost pa ni toliko v skromnem dejanju, kot v prisrčnosti in pestrosti posameznih scen in pesmi, kjer prevladuje liričen element.

Ko je pričel prof. Jeraj prirejati koncerte otroškega orkestra orglic, je tudi Vida vsa navdušena sodelovala na teh prireditvah z recitacijami svojih pesmi.

Poslednjič je našla pot v javnost na koncertu orglic, ki ga je v začetku letošnjega leta priredila „Sloga“ v Ljubljani. Pesmi, ki jih je recitirala, so pretežno otroške, med njimi je tudi nekaj neobjavljenih iz poslednjih let. Ostale spadajo po postanku skoro vse v medvojno in povojno dobo

in se razlikujejo od „Pesmi“ iz 1908. po svojem pretežno resnem, često boleznem značaju, večji snovni pestrosti, miselni in oblikovni poglobljenosti in trdem, konkretnem gledanju na svet in življenje. Kot da je slutila, da se poslednjič izpoveduje, je zajela z recitacijo one pesmi, ki so ji bile najbližje.

Javnost pa jo je prezrla in ni naklonila njenim pesmim v časopisju niti besedice pozornosti. Vido je to peklo, zbegalo je ni. Odbirala je dalje svoje pesmi in pripravljala načrt za objavo najmočnejših. Tudi otroške je hotela izdati v posebni zbirki.

Do zadnjega je z napetostjo zasledovala vse naše kulturno vrenje, do zadnjega je kritično in ostro presojala vse puhlo polovičarstvo in vso klavrno nadutost, s katero tako radi zakrivamo svojo duševno revščino.

* * *

Vidina poezija je izrazito lirična. Čeprav jo v prvi dobi zavestno, kasneje nehote prepreza z epskimi elementi, čeprav v zadnjem času često tudi njena resna lirika izzveni v epigram.

V kolikor je neposreden izraz trenutnega, tako ekstremnega razpoloženja, ji preti nevarnost, da ostane na površju; toda prečesto, posebno v kasnejših letih, je plod razmišljanja, tedaj je skonstruirana in neenotna. Ker je nastala večina njenih pesmi kar mimogrede, med pometanjem in drugim hišnim delom, — s čimer se je rada ponašala in kar bi se dalo sklepati tudi iz njenih zapiskov —, pesmim vkljub neštetim prepisom večkrat manjka poslednja roka pri jeziku in pri ideji, katere logiko kaj rada žrtvuje estetskemu efektu. Često pograbi kako čudovito lepo doživetje, pa ga nima moči izoblikovati do konca. Njene pesniške ideje so kot iskre, ki planejo in ugasnejo. Radi tega je redko najti pesem, ki bi bila v celoti močna in nova, prav tako pa je tudi redko najti pesem od njene prve zbirke naprej, ki bi nam prav ničesar ne dala.

* * *

Skušala sem očrtati Vidino pot skozi življenje in njeno literarno delo, toda nje kot celote, kot polnega človeka: njene miselnosti, erotike, religije, njenih najintimnejših utripov in najbolešnejših borb sem se komaj dotaknila. Do njenega literarnega dela imamo lahko neko objektivno razdaljo, do vnanjega življenja tudi; njeno pravo, notranje življenje, ki je bilo veliko bogatejše, kot ga iz pesmi lahko slutimo, pa je za nas še vse preveč živo in vse preveč blizu, da bi ga mogli in smeli hladno razčlenjevati. In prekomplicirano je: Pravkar še naivno, zasanjano dekle, je v hipu demonična ženska, v hipu nežna mati, cinična starka, ki bo čez sekundo spet neugnan, razposajen otrok. Njena viharna pot vodi iz afekta v afekt, iz ekstrema v ekstrem. Nikjer ji ni obstanka, vse je prerevno, vse preprazno, vse preneznatno za njeno besno lakoto po življenju. Čuvstvo in razum se križata, borita se za nadvlado, uničujeta drug drugega in puščata opustošene poljane praznote. Ta razklanost med glavo in srcem je njena najhujša tragika.

„Nas ne razumejo ti, ki se zaljubijo v nas! —“ piše 4. avg. 1901 prijateljici Viki Juvančičevi. „V ženski je veliko svetega! — Pa me omagamo

v prvem razočaranju in izgubimo vso tisto gigantsko silo, ki jo imamo od Boga... Ali se spominjaš... onih let, ko sva si iskale poti v življenje? —

Kje sva izgubile vse tisto bogastvo? Čegava krivda je bila, da sva zašli v obup in brezverstvo? —

Blagor tistemu srečnemu dnevu, ko se vzdignejo megle nad človeštvom in pride za Kristusom še en tak Bog, ki zmaga za vedno! Mi vemo, da nam je treba nečesa za obstanek. Harmonije ni nad nami, kakor je nad gozdovi, nad poljanami, nad širnimi pustinjami. V naših dušah ni tiste harmonije! Mi živimo, kakor bi morali hiteti naglo, naglo, samo, da nas preje sreča konec... In v nas vseh, ki so nas, žalibog, učili misliti, je to nezadovoljstvo, v vsej naši generaciji se izraža —

Ta zavest lastne disharmonije v Vidi samo še stopnjuje občudovanje harmonične narave. Razkošje mladih sil, ki se spomladi tako organično — nujno razraščajo v nova življenja, jo razburja, pali, upijanja. — Tudi v pesem je vlila ta svoj življenjski motiv: Od neobjavljenih „Spominov“ na Toneta Svetino do ene njenih psihološko najzanimivejših pesmi „Konec“, katere tragika in oblikovna dovršenost se stopnjujeta v štirih variantah, se pogloblja ta motiv, dokler ne najde v njeni lastni smeri najstrahotnejše oblike.

Umrla je 1. maja zvečer, istega dne, mogoče celo isto uro, kot njen fantek pred 24. leti. Ko smo jo spremljali na zadnji poti, je vihar zaméjil naš korak do nje, kot da nam brani pogledati v sveto skrivnost njene poslednje bolečine.

Marja Boršnikova.

Ob spominu na Vido Jerajevo.

Kristina.

I.

Tvoja pesem v bridkosti duše spočeta,
v noči trpljenja porojena...
okopala se v travah je rosnih,
splavala je vriskajoča do zvezd...
igrala se s cvetjem pomladi,
napila se solnca v zenitu,
tonila z zarjo večerno —
zaplakala v pozni sivi mrak,
in v zadnjih molih utihnila — s Teboj. —

II.

Še gledam trpki, grenki nasmeh,
ki legal krog Tvojih ust je v tistih dneh —
naznanjal težko uro Tvojih poti...
kot senca iz groba zastrl žarek v Tvojih očeh,
kakor zakrije temen oblak neba sij v belih nočeh.

Prišla je težka ura Tvojih poti...
na črni halji si roke blede sklenila,
na prsi križ sveti si položila,
da bi na poti zadnji se odpočila...

III.

*Ob najinem večeru svoj obraz si skrila v dlani,
na Tvojih ustnicah beseda je zamrla,
jaz okno v sobi tiho sem zaprla...
privila luč vsem svetim sem spominom.*

*Na vrtu nihale so rože v nočnem vetru,
in breza je nalahno zašumela,
glavo Tvojo sem v naročje vzela,
na lasé so kapale Ti moje solze...*

IV.

*V pisanih krilih dekleta na polju pojo,
vriskajo fanije, da stresa goro,
nagelj gorenjski — rdeč kakor kri
nedrjia mlada, klobuke krasi.*

*Cvetejo trate, gozdovi šumé,
vali jezerski srebrno blešče,
davna pesem dekleta planin
gre čez poljano — v njen spomin.*

Povest o sestri.

Mihael Osorgin.

Z avtorjevim dovoljenjem prevela iz ruščine Marija Kmetova.

(Nadaljevanje.)

Bronaja ulica s prečnicami, nekaka moskovska „pariška četrt“, je bila polna dijaških stanovanj. Še jeseni in tudi sredi leta je bilo težko najti kako sobico. Zato sva se midva s prijateljem matematikom Martinovim naselila v Gráčevkji, zelo otožni ulici. Ondi sva na nekem večjem dvorišču najela dve sobi, v tretji pa je živel uradnik Flor Apolonovič z ženo Marijo Ivanovno in dvema otrokoma; najmlajši je bil še dojenček. Najini sobi sta bili veliki, svetli in poceni. Gospodinja je obljubila, da nama bo dvakrat na dan dajala samovar in nama kupovala mleko in kruh. Univerza je bila precej daleč, a naju oba ni dičila niti prevelika marljivost niti se nisva bala dolge poti. Martinov je bil prijeten sostonovalec, čeprav je imel hudo napako: od časa do časa se je napil žganja. Tri leta je bil starejši od mene, rad je užival življenje, nosil je brado, očala in se zanimal samo za številke. Kadar je bil trezen, se kar ni ločil od papirjev, kjer je bilo polno stolpičev samih števil, sešteval je, odšteval — in se zagonetno nasmihal. Časih je dal tudi meni kako prav zamotano nalogo, ki bi me morala poraziti s čudotvornimi lastnostmi številke devet. Jaz pa sem ga „vlekel“ z nalogami iz rimskega prava: „Misli si, da sta padla v vodo dva sorodnika A in B. Če bi prej utonil A, tedaj bi bil B nekoliko minut njegov naslednik in torej bi bili A-jevi nasledniki B-jevi otroci. Toda če je prej utonil B, tedaj B-jevi otroci ne bi bili A-jevi nasledniki.“

„Zakaj ne?“

„Ne bi bili nasledniki, kdo bi zvedel, kateri je prvi utonil!“

„No, določiti bi bilo treba, kdo je videl.“

„Nihče ni videl, oba sta utonila.“

„Oslarija!“

„Prav nič oslarija. To je treba razrešiti.“

„Oba sta naenkrat utonila!“

„Oba nista utonila naenkrat. Eden je, čeprav le za sekundo, delj zdržal. Pomisli: eden je imel 50 let, drugi 49. Kdo je prej utonil?“

„Vrag vedi!“

„Nič; vrag ne ve tega, to je predvideno v rimskem pravu. Eden je brez dvoma prej utonil. In sicer zato, ker je bil starejši.“

„Bedarija!“

„Ni bedarija. B je bil mlajši in je mogel delj vzdržati v vodi. Kdor je bil starejši, tisti je prej utonil.“

„Neumnost! Če bi imel B samo eno leto, ne bi znal ne plavati niti pod mizo hoditi. Kaj misliš, da bi čakal, da bi A utonil? Oslarija je tvoje rimsko pravo!“

„Ni — pomisli — glede otrok...“

Tedaj sem se moral pripraviti k predavanju. Ko sem prebiral litografične zapiske, me je Martinov prezirljivo vprašal:

„Traparija! Pravna veda ni nobena veda. Samo matematika je znanost. A rajši povej, kaj bova danes jedla! Koliko imaš ti?“

„Štiri groše. In ti?“

„Jaz — sem jih pa včeraj imel.“

„Čudna reč, Martinov —“

„Čudna. Kupim slanika in kruha.“

„Rad bi jedel.“

„Kakšno novico si povedal! Jaz bi se rad napil, pa molčim! Zdaj ti ne pomagaj rimsko pravo, marveč brezhibna matematika.“

Nekoč sva nepričakovano obogatela: dobila sva denar od doma. Meni je poslala mati neki manjši znesek, njemu pa je poslal starejši brat. Tedaj se nisva samo dobro najedla, marveč sva pogostila tudi tovariše. Povabil sem še Katjo.

Čudno je bilo videti Katjo v tej zakotni ulici, med temi umazanimi hišami in bednimi prizidki, na tej siromašni dijaški pojedinji. A ona je znala našo revščino spremeniti v bogastvo. Nikoli ni bilo med nami take ženske, kakršna je bila Katja. Zbralo se nas je petero golobradih mladičev in bradati in mračni Martinov je bil že kar starec za nas. Zaradi Katje smo naročili piva in vina. Žganje je bilo prepovedano, za kar se je posebno potezal Martinov, boječ se svoje slabosti zanj. Krog samovarja smo na gospodinjinih krožnikih razpostavili nekaj prigrizkov. Kajta nam je prinesla slaščic in sadja s seboj.

S Katjo je prišla v našo borno kajžo svetloba, ki nas je vzradostila in poživila. Bila je naša kraljica. Radi nje smo od gospodarja uradnika prinesli naslanjač v sobo, ki smo ga pokrili s čistim pregrinjalom. Gospodinja Marija Ivanovna nam je dala svoj najboljši prt in je do bleska očistila medenino pri samovarju. Z Martinovim sva skušala čim najbolje

okrasiti najini dve sobi. Ker ni bilo nobenih takih okraskov pri rokah, sva preudarjala, kako bi našla kaj prav posebnega.

„Veš kaj, Martinov,“ sem dejal, „razobesiva rdeče lučke. Štiri do pet majhnih še lahko kupiva s tem drobižem.“

„Bolje, da kupiva dve večji in ju dava na vsako stran naslanjača.“

„Prav. A kje bi dobila kaj rdečega blaga?“

„Prosi gospodinjo!“

„Sem jo že. A ona mi je ponudila dvoje spodnjih kril, le da ju ne bi rezali in trgali, je dejala.“

„Ne,“ je odvrnil Martinov, „spodnje krilo ni pripravno. Traparija!“

Obema hkrati pa je šinila imenitna misel v glavo: da bi okrasila podboje vrat z rdečimi nogavicami! Originalno!

Iz predala svoje omare sem izvlekel pletene nogavice vseh barv — delo moje matere. Nekatere so bile zagačene, druge raztrgane, vendar je bilo tudi kaj lepih vmes. Poglavitno — čistoča in pisane barve! Martinov je imel nekoliko slabše. Z žeblički sva pritrdila nogavice na vrata, ki so bila videti ko „slavolok“. Nad vrata sva nabila ime „Katica“. Napravila sva ga iz večje škatle cigaretinih stročnic (pet sto jih je bilo), vrezala sva črke in zareze podložila z rdečim papirjem; znotraj je bila svečka. Preprosto, a učinkovito!

Vse, kar je bilo v zvezi s počesčenjem naše kraljice, je Martinova izredno zanimalo in bil je ves iznajdljiv. Kadar je delal, se ga je navadno lotila običajna mračnost. Na papirju je imel napisan obred, po katerem bi morali sprejeti svojo kraljico. Dolgo je razmišljal, ali naj postavi naslanjač na kak predal, da bi bil prestol na vzvišenem prostoru. A to ni šlo, ker bi sicer kraljica težko pila čaj pri mizi. Katji sva dala poseben pribor: vilico, nožek in prtič. Drugi smo imeli vsi skupaj en sam pribor in nič prtiča. Radi Katje je potratil Martinov dve uri, pripravil je tudi neko igro, da bi imela kraljica tudi kaj zabave.

Tistega dne smo bili zbrani vsi: Martinov, jaz, medicinec Ušakov, jurist Stigmatov, in moj rojak Pavlik. Po polnoči bi vsi spremili kraljico do izvozčka.

Ko žarek solnca je Katja prisvetila v naš dijaški brlog. Če bi Katja v svoji preprosti obleki in s svojim, nekoliko šegavim smehljajem samo prisijala med nas, bi izginili vsi ko stenj sveče, ko ugasne. A ona ni le sijala, ona je razsvetljevala. Soba se je kar razširila, strop je bil višji in višji, medenina samovarja se je svetila ko čisto zlato. Marija Ivanovna jo je počastila z „blagorodno gospodično“ in mi vsi smo bili njeni zvestovdani, modri „velmožje“.

Ko se je Katja prikazala na pragu, sem stopil prvi k njej in jo poljubil, dobro vedoč, kako so me opazovali tovariši in prisluhnili pri fem poljubu. Nato je Katja prijazno segla v roko gospodinji, ki si je prej obri-sala roko v predpasnik. Razgovarjala se je z gospodinjo in jo izpraševala o otrocih, ji svetovala, naj izmiva Vanjušku oči in naj ne dopušča, da si jih menca, in naj malo Anjuto zdravi z ribjim oljem. Šele nato se je okrenila k mojim maloštevilnim gostom, ki so se gnetli med vrati, jim po

moško stiskala roke in ne vedoč, kaj bi govorila, je nadomeščala besede s svojim očarljivim smehlajem. V strunnem redu so pristopali k njej. Martinov je bil zadnji, ni je pogledal v oči in nerodno je klecnil z nogo. V tem hipu niso bili moji tovariši več siromašni dijaki v ponošenih suk-njičih, marveč so bili vitezi v svojih zaplatah: stali so vzbočenih prs, iz-tegnjenih nog, nekoliko nagnjene glave. Glede Martinova ne morem reči tako: on je bil ko naš stric.

Vitezi so odvzeli Katji solnčnik, rokavice in klobuk. Ko je Martinov do-bil njen klobuk v roke, ga je, kot bi bil iz stekla, nesel oberoč, držeč kol-molca od sebe, da se ne bi zadel ob mizo, in ga je obesil na podboj vrat, ki so bila za enega izmed nas okrašene z nogavicami. Odkar je prišla Katja, se je Martinov neprestano trudil, gledati samo na samovar ali na škatlico ribic, da se ne bi nepričakovano srečal s Katjinim pogledom. Če se je pa to vendarle zgodilo, tedaj je mračno zardel in se še bolj zani-mal za druge neznatne predmete.

Moj ubogi Martinov! Mislim, da bi na vsem svetu edino njegova brez-upna in nesebična ljubezen do moje sestre mogla tekmovati z mojo lju-beznijo do nje.

Ko je Katja še govorila z gospodinjo, se je Martinovu posrečilo prižgati nad vrati moje sobe ščit z imenom moje sestre in obe lučki ob straneh kraljičinega prestola. Bradati in neokretni Martinov je storil to skrbli-vega in vzburjenega obraza.

Nato smo posadili Katjo za mizo, se postavili nekoliko v stran in Pavlik je otvoril slavnost po nalašč za ta dan določenem obredu. Glasno je go-ovoril:

„Ali ste vsi velmožje, ki ste tu pričujoči, podložniki Katarine?“

Soglasno smo odvrnili:

„Vsi!“

„Kaj obljublja prvi velmož?“

Jaz sem bil prvi ‚velmož‘ in dejal sem po besedah Martinova:

„Ne brat, a suženj!“

„Kaj se zaveže velmož-kruhonosec?“

Na isti način je odgovoril medicinec Ušakov:

„Če si zaželi čaja — nalijem čaja; če si zaželi ribico, dam ji jo!“

„Kaj obljublja velmož — kavalir?“

Stigmatov, zal fantič, je nekoliko narejeno dejal:

„Priznal bom svojo telesno nakazo in ležal ko preproga na kraljičinih potih.“

„Naj si pomaga velmož — zvezdoslovec?“

Martinov je bil na vrsti in zamrmral je z žalostnim glasom besede iz sta-rega zakona, ki jih je sam izbral:

„K njenim nogam se je sklonil, padel, ležal; k njenim nogam se sklonem, padem; kamor se sklonem, ondi poražen padem.“

„Ali prisegate, velmožje, da boste te obljube izpolnjevali?“

Dvignili smo roke in gromko vzkliknili:

„Ne nam, ne nam, a imenu tvojemu!“

Katja se je veselo smejala. Všeč ji je bila naša poklonitev. Zapiskali smo na glavnike koračnico iz „Aide“ in izročili kraljici znaka njene oblasti: žogico gospodinjinje punčke, ki smo jo za ta dan lepo umili, in velikanški, modri svinčnik Martina: jabolko in žezlo.

Pod vtisom obreda smo dolgo govorili na način tistih besed in si delili prigrizke. Čeprav smo zmeraj pristržno vabili Marijo Ivanovno, da prisede, se je zmeraj izgovarjala z opravki s samovarjem in le časih je posedela na stolu na pragu in neprenehoma gledala Katjo, ki se ji je zdela ko prava kraljica, prišedša posvetit brlog siromaštva. In slednjič, nikoli ji ne bi šlo v glavo, da ji ta kraljica časih zavida njeno revščino, mir in svobodo v družinskem življenju.

6. Šilce vode.

Kaj bi bil počel z Martinovim? Že drugi teden je popival. Ko nalašč za greh je prejel denar od brata za dva meseca vnaprej.

Pil je žganje in pil je doma. Vsako hrano je odklanjal. Sam sebi je pel in se sam s seboj pogovarjal. Ponoči se je iztreznil in v sami srajci hodil po dvorišču, čeprav so bile noči hladne in vlažne.

Brezplodno je bilo nagovarjati ga. Kadar je bil Martinov pijan, je vse in vsakega preziral. Meni je svoj prezir pokazal s tem, da je odprl vrata moje sobe, mi pokazal svoj zaripli jezik, se porogljivo namrdnil in zaloputnil z vrati. Marija Ivanovna se mu še pred oči ni upala, čeprav Martinov sicer ni robantil in delal hrupa. Ona mu ni zamerila popivanja in ga ni oštevala. V naši ulici, ki je bila polna beznic in brlogov, se ljudem pijančevanje ni zdelo grdo, marveč so dejali, da je to pač nesreča, ki je človeku že v krvi.

Nekoč sem se domislil, da bi vzel Martinovu žganje in denar. Pogledal sem v njegovo sobo in videl, da je k steni obrnjen in da spi. Po prstih sem se splázil do njegovega suknjiča, a v žepih sem našel sam drobiž. Tedaj sem iztegnil roko in segel po steklenici žganja, ki je stala na mizi. Mahoma je planil pokonci in čakal. Ves razburjen je bil in močno se je zbal, da mu ne bi vzel steklenice.

„Nazaj jo deni!“

„Pusti, Martinov, ne pij! Nikomur nisi več podoben.“

„Deni steklenico nazaj!“

Slednjič sem jo postavil na mizo.

Vzel je steklenico in zroč vame z razpaljenimi očmi, jo nastavil na usta. Moral bi se nazaj nagniti, a hotel me je gledati, kako bo vplivalo name njegovo početje. Kleče je pil, se dvigal in spet sedal na pete. Ko je polokal precej debelih požirkov, se je obrisal z rokavom srajce, se nagloma in zelo trezen ozrl vame in dejal s hripavim glasom:

„Krasotec, ali vam nisem všeč?“

„Ne, Martinov, nisi mi všeč.“

„Potem pojdite ven, krasotec!“

Okrenil sem se k vratom in spotoma proseče dejal:

„Martinov, zakaj le piješ?“

Zelo začudenega obraza in s prejšnjim treznim glasom mi je odvrnil:
„Pa kako bi drugače? Glej ta moj brezupni položaj!“
„Kakšen položaj?“

In spet se je dvignil, mahoma spremenil obraz in dejal hripavo:

„Kakor rečeno — pojdite ven! Lahko odpotujete v Sok-kolnike k k-kraljici!“

Mahoma je bil pijan, nekaj nerazumljivega je zamrmral in se prevalil k steni.

Počakal sem prvo ugodno priliko, da bi Martinova razbistril in ga tudi osramotil — hotel sem ga odvesti h Katji. Zelo je bil žalosten, videti mu je bilo, da se boji sam sebe, in precej hitro se je vdal.

„Le to glej, da ne boš kraljici nič omenil!“

Do Sokolnikov je bilo dobro uro hoda. Stopila sva v tramvaj s konji in se krepčala s svežim zrakom in motrila pešce. Urno sta tekla konjiča in Martinova sem privedel dobro prezračenega v Sokolnike, samo obraz mu je bil še zaripel.

Pripeljala sva se prav h kosilu in dobro nama je delo, ko sva zvedela, da je Evgen Karlovič odšel v mesto. To je pomenilo, da bomo mi trije sami skupaj obedovali.

Martinov se je dobro držal, šalil se je in pravil, da je lačen ko volk.

Preden smo sedli za mizo, me je Katja prosila, naj prinesem žganja. Vedel sem, da ima Martinov navado, da po daljšem pijančevanju delj časa ne pije, vendar da potrebuje pred kosilom po dva šilca žganja, sicer je bil zmeraj zaprt in mrk.

Ne vem, zakaj mi je šinila v glavo nenavadno neumna misel, da bi Martinovu eno zagodel. In ko je Katja odšla iz jedilnice, sem vzel z mize steklenico žganja in jo zamenjal s steklenico vode.

Sedla sva in obema sem nalil v šilce, popil svojega, se nalašč odkašljaj in prigriznil. Nato sem radovedno opazoval, kako bo Martinov izpil svoje šilce.

Po dobi popivanja so se Martinovu zmeraj zelo roke tresle. Zato je dvigal in iztegal roke prav počasno in osredotočeno: na krožnik si je naložil prigrizka, odlomil košček kruha in slednjic segel po šilcu.

Ko sem opazil njegovo tresočo se roko, njegove oči, ki so bile uprte v šilce, njegove našobljene ustnice, kakršne imajo običajni pijanci, sem vedel, da sem napravil neumnost — a bilo je že prepozno.

Počasi, nalahno se je doteknilo steklo zob, Martinov je zlil vodo v usta — in jo požrl. Nato je nagloma prebledel, povesil roko s šilcem in ga postavil na mizo. Zdelo se mi je, da je omedlel, in zares so mu oči za hip osteklenele. Nato je skoraj besno pogledal Katjo, omahnil na stolu in hotel vstati.

Prestrašil sem se in dejal:

„Martinov, golobček, oprostil! Hotel sem ti eno zagosti! Oprosti mi!“
Katja ni ničesar razumela, zato sem ji pojasnil: „Vode sem mu natočil. Taka oslarija!“

Martinov je ves drgetal. Zobje so mu šklepetali, obraz mu je rdel in bledel in nepremično je sedel. Slednjič se je obvladal in rekel:

„Saj ni nič... Saj ni od tega...“

In nabodel je z vilicami prigrizek na krožniku. Prinesel sem steklenico z žganjem in natočil. Ne da bi trenil z očmi, je Martinov izpil. Zelo rad bi se bil pošalil in pokazal, da „ni nič,“ a dobro sem ga poznal in vedel, da mu je hudo in da se bo moja norčija morda slabo končala. Katja je iskala besed za razgovor, me kazala in dejala, da bi njo strašno razjezilo, če bi ji kdo namesto sladkorja dal soli. Martinov je molče jedel in si molče natakal šilce za šilcem. Katja me je proseče gledala, a jaz mu nisem smel reči, naj neha piti, čeprav sem videl, da je bil že od prvih treh šilc pijan. Spet sem opazil na njegovem licu znake pijane porogljivosti in pikrosti. Skušal sem mu vzeti žganje, a s tem bi bil povzročil še večjo nesrečo.

Molče smo pokosili. Ko smo dobili slaščice na mizo, je Martinov, oprši se na mizo, za hip zadremal. S Katjo sva se spogledala; tedaj je odprl oči in razumel pomen najinega spogledovanja. Turobno se je nasmehnil, pomežiknil Katji, dobrohotno pokimal z glavo in zajeceljal:

„Aha, k-kra-kraljica!“

Nato je zdrčalo nanj vse, kar je bilo na mizi, steklenica, krožniki, solnica, kruh. Z eno roko je zgrabil za prtlj in ga potegnil nase, z drugo je močno porinil dolgo in težko mizo od sebe. Katja je zakričala. Martinov je hrupno in burno vstal, dvignil roke nad glavo in se zgrudil na črepinje posodja. Imel je padavico in s svojimi slabotnimi rokami ga nisem mogel ukrotiti. Bil je krog sebe, z nogami in rokami podiral stole, stolčke in vaze s cvetjem. Nič ni kričal, samo ječal je. Roke si je ranil s črepinjami, sivi suknjič je bil pomazan s kremo.

Že sva hotela poslati po kakega delavca, tedaj je Martinov mahoma umolknil. Katja je poslala služkinjo iz jedilnice in nato sva dvignila Martinova, ga odvedla v salon in ga položila na divan. Hotel se je postaviti na noge in je ko bolan človek skesano in boječ zrl na naju. Ko sva ga položila na divan, je koj zaspal in ko mrtev obležal.

Da ga ne bi zbudila, sva zaprla vrata in odšla navzgor v Katjino sobo. Šel sem še pogledat in poslušat. Martinov je spal.

„Kako je to strašno, Kostja!“

„Da — in jaz sem to povzročil. Pravkar je nehal popivati. Vedel sem — pa storil tako neumnost!“

„Morda se bo zdaj naspal in vse prespal. A tako je vase zaverovan, gotovo se bo mučil.“

„Vate je zaljubljen, Katja, to je najhujše! Bojim se, da bo začel spet popivati — zaradi užaljenosti. Kako bi ga odvrnil od tega — prav nič ne vem!“

Katja je zamišljeno povzela:

„Čudna ljubezen... Ali radi ljubezni pije?“

„Ne le radi ljubezni... ampak... ker — kako bi ti povedal... ker je taka ljubezen tako brezupna! Sicer je pa Martinov že prej popival.“

„Tako, tako... A po vsem tem, kaj bi človek naredil z njim?“

„Ko se bo zbudil, skušaj govoriti z njim, tolaži ga, reci, da je vse skupaj neumnost, da je le bolan.“

„Bom poskusila...“

Martinov je spal že tri do štiri ure. Nisva vedela, ali naj ga zbudiva, deneva v posteljo, ali naj ga kar pustiva. Zdelo se mi je, da bo najbolje, če ga odvedem domov; zrak ga bo osvežil in poživel.

Še enkrat sem šel dol pogledat.

Divan je bil prazen. Martinov je izginil. V predsobi sem našel njegovo čepico, površnika pa ni bilo več.

Do poznega večera sem ostal pri Katji, misleč, da se Martinov povrne. Ko se je že znočilo, sem vzel njegovo čepico in se odpeljal domov. Odprla mi je zaspana Marija Ivanovna. Povedala mi je, da Martinova še ni doma.

(Dalje prihodnjič.)

Gospa Inger.

Maša Slavčeva.

Prav kot gospa Inger na Östrotu v svoji trdnjavi, stanuje naša Inger — gospa Marija Vera v svoji vili pod Rožnikom. Na vrtu njenega prelepega doma sediva in kramljava o Ibsenu.

Gospa bo igrala naslovno vlogo in režira delo. Ko gledam njen klasični profil in svetle lase, njeno impozantno postavo in živi pogled, si mislim: prava idealna inkarnacija Ibsenovih ženskih tipov. Ostroumna, inteligentna dama, polna srčne kulture in resnične noblese. „Kdo je dal pravzaprav pobudo, da se uprizori „gospa Inger?“ se zanimam. „Ravnatelj Golia mi je že predlanskim predlagal, naj zrežiram katero od Ibsenovih romantičnih dram ter pri tem omenil „gospo Inger“, katere romantika je učinkovita dovolj, da potegne poslušalce v svoj čarobni krog.“ „Alfred Kerr, Thomas Mann, Monty Jacobs i. dr., ki so do potankosti analizirali Ibsenova dela ter ocenili njih hibe in svetle točke, so mu soglasno priznali, da je genijalen, in vendar je čuti sempatja trditev, da je zastarel“ — pripomnim.

„Žene bi morale postaviti Ibsenu nebotičen spomenik v zahvalo za to, kar je storil za žensko svobodo in napredek ta apostol vélike ideje!“ se razgreje ga. M. Vera.

„Da, prav zares. zame je vzor idealnega dramatika: ogledalo in kažipot svoje dobe je bil. Natanko se je zavedal naloge in poslanstva teatra, ki naj bo najvišji forum za reševanje etičnih, moralnih, socialnih in religioznih problemov, katere ustvarja življenje, in šele v drugi vrsti kraj zabave. Sicer pa je virtuosno združil v svojih delih utile cum dulci.

On je storil z „Noro“ več za ženske kot marsikateri agitator, ker je prvi pokazal svetu žensko s te strani. Strindbergovo sovraštvo pa si je dalo duška s sledečimi besedami: „Nora, tip zlagane mučenice, histerične, blazne ženske, ni eksistirala preje, dokler se ni porodila v atropičnih možganih moža, ko se je začutil na istem nivoju z ženskami in otroki“.

Rekla bi, da zasluži le majhen del Ibsenovih dram očitek, da so danes nesodobne. To so, naravno, tiste, v katerih je reševal probleme svoje dobe, ki je minula, kajti kar je bilo takrat le pobožna želja žen: da niso več kot „Nora“ zgolj lutke za zabavo in dekle svojemu možu, temveč tovarišice v življenjskem boju, vredne, da mu stoje ob strani — to je danes ostvarjeno dejstvo. Četudi so izgubile, kot rečeno, nekatere Ibsenove drame na aktualnosti, jim daje vendar njihova filozofija in psihološka globina trajno umejniško vrednost.

„Zanimiv je razvoj velikega Nordijca in zdi se mi popolnoma upravičeno, da vidimo „gospo Inger“, eno izmed njegovih prvih del, da lahko primerjamo in zasledujemo njegov razvoj na kasnejših delih, ki jih že poznamo. Kakšen temeljni ton imate v mislih za to dramo? Name učinkujejo vselej vse Ibsenove drame kot nekaj temnega, velikega, ki koraka v majestoznem ritmu.“

„Želim, da bi vplivala stvar kot mogočna nordijska balada.“

„Žal, doslej še nisem utegnila, da bi si ogledala kako skušnjo za ta komad — kako ste zadovoljni z delom in kolegi?“

„Dolgo že nismo igrali Ibsena, zato nas bo stalo precej napornega dela, da pridemo z igralci v veliko formo, ki jo zahteva Ibsenov stil.“

Težkoča je v tem, da moramo študirati ob začetku sezone šest kar najbolj različnih komadov, katerih vsak zahteva svojo posebno noto in stil predstavljanja.“

„Katero glavne momente smatrate za odločilne v Ingrinem delovanju in nehanju?“

„Borba med dolžnostjo in ljubeznijo. Dolžnost, da izvrši božje poslanstvo in osvobodi domovino, na eni strani, na drugi pa sin njene ljubezni in njegova usoda. V Inгри se je že ob rojstvu otroka podzvestno porodila kraljeva misel in vse to se zgosti v tragičen konflikt; ker končno postane Inger v želji, da postane kraljeva mati, kraljeva morilka. V gospej Ingridi je vidna hamletska poteza: boj med dolžnostjo in ljubeznijo, slabostjo, da, strahopetnostjo, ki jo dolgo dela pasivno, dokler se ne odloči za heroično dejanje, ki se konča zanjo v najgloblji tragiki: v nezavednem umoru lastnega sina. Ibsen, mojster psiholoških konfliktov, ne gradi dram na zunanji vpliv vsemogočne usode, ki potepta človeka, ker je tako sojeno, temveč slika življenje ljudi, ki po lastni krivdi, gnani iz notranjih nagibov, torej po individualnem prestopku, propadejo.“

„Kako nameravate zunanje, scenično opremiti to dramo?“

„Komad je, kot veste, historičen in bi zahteval bogate zunanje opreme, časi pa so kritični in sredstev primanjkuje. Zato pa se trudimo izčrpati umetniško vse duševne sile, da se na ta način oddolžimo Ibsenovemu geniju.“

Ko listam po režijski knjigi, opažam, kako spretno in s kakim pravim razumevanjem teaterskih zahtev je priredila in dramaturško predelala ga. M. Vera dramo. Ibsen kot začetnik ni štedil besed in tudi monologov v tej kovarstvu polni drami kar mrgoli. Toda tekst je posrečeno črtan in na ta način je dramatični potek dejanja zgoščen, monologi, ki se jih je Ibsen na višku popolnoma osvobodil, so reducirani na minimum, deloma pa režijsko spretno in verjetno postavljeni. Autor se je mnogih stvari naučil pri Francozih; Sardou-ju, Dumasu i. dr. Sam priznava kako: „... v njihovih dramah sem spoznal grobe napake, ki se jih bom znal odslej ogibati. Efekte stopnjevanja v odločilnih trenutkih na odru, ki so pri Francozih često plehki in nemoti-

virani, je Ibsen uporabljal plemenitene, prežete z globino severnjaškega duha, tako da je na podlagi francoskih hib ustvaril umetniško potenco svojih del, ki jo priznava celo neizprosni kritik Alfred Kerr, ki rad obsoja Ibsenove napake.

Večer. Skušnja v drami. Sedim v rdečem mraku temnega parterja. Oder je prazen. Teaterska tišina je strahotno plašna, ker ostro in rezko vstaja vsak zvok iz nje.

Kolegi prihajajo. Nič ni čuti šal in veselega kramljanja. Nordijsko obeležje, ki veje iz vlog, se jih že prijemlje. Vsi so zamišljeni v delo, ki jih čaka. Dobro čutim: tu so zbrane vse energije, ki čakajo, da razkroje delo do potankosti in vdahnejo diha besedam velikega mojstra.

Lepo je delo z M. Vero. Počasi, skrbno, kot mati in prijateljica vodi in svetuje. Ona ve, kaj hoče. Nič ni slučajnega. Vse je premišljeno in izpiljeno do konca. Mnogo potrpljenja ima — saj je žena. Ni slučaj, da režira delo ljubitelja ženske svobode baš žena. Ona kot taka najbolje razume njegove ideje, ki leže v delu.

Pod njenim pogledom, pod dojemom njenih besed in ljubeče roke raste nova umetnina.

„Žena v slovenski umetnosti“.

Ing. arch. Dušana Šantlova.

Nisem nasprotnica umetnostnih poskusov ne novih načinov vpodabljanja, a želim estetikke, ki je bistveno združena z vsakim umetnostnim ustvarjanjem. Želim umetnosti, ki je nastala iz nujnosti.

Zanimivi naslov umetniške razstave na letošnjem jesenskem velesejmu je tudi med ženami vzbudil mnogo pozornosti še pred otvoritvijo. Zato so si jo pohitele ogledat med prvimi, ko je končno bila dočakana v upanju, da bo nudila zbirko izbranih portretov, predvsem slovenskih žena. Vabljeni aranžma akad. slikarja Olafa Globočnika — plastika tiča, dvigajočega se k vhodu, otmeni zelenkasto modri ton sten in pritajena osvetljava prostorov so še stopnjevali radovednost ob vstopu v umetniški paviljon.

A veliko pričakovanje se je kmalu spremenilo v tem večje razočaranje. Še več: ogorčenje se je moglo polastiti žene, ko si je ogledovala to edinstveno umetniško razstavo, ki je v številnih delih prikazovala vse prej kot slovensko ženo in še posebej ženo in ki jo je — lahko človek prizna brez ovinkov — v mnogih slikah žalila.

Naslov zahteva tudi od žene, da doda nekaj misli k tej prireditvi, ki bi jo sicer lahko prezrla, ko so že drugi poročali o njej.

Zdelo se je, da je posebni naslov razstave bil le trgovski trik za privabljanje publike, čeprav so prireditelji morda imeli najboljši namen. A gospodi jurorjem je specielni naslov razstave očitno povzročal velike preglavice in nehote se mi vsiljuje mišljenje, da ga niso doumeli. Kako bi sicer tako jasnemu naslovu mogla slediti tako nedosledna izbira del z ozirom na njih vsebino in izvedbo.

Pa tudi glede kvalitete umetnin je človek pogrešal doslednosti v odločitvah jurijske. Običajno je njena naloga, izločiti dela, ki ne dosegajo neke povprečne višine. Tu pa so sicer izbirali, a zdelo se je, da so prav uživali v tem, da so publiki mogli nuditi čim več del, za katerimi se pod krinko sodobnosti skriva diletantizem. Imela sem vtis, da jih je zajel val nove mode kakor kakšne provincijalce, ki jo sicer posnemajo v detajle, nikoli pa je ne dojamejo v njenem bistvu.

Dasi se je razstave vdeležilo lepo število slikarjev, menda dospela množina umetnin le ni zadostovala. Kako naj se sicer tolmači dopolnitev primanjkljaja s slikami iz Narodne galerije, celo z onimi pokojnega Gorjupa? Bilo je morda tudi nekoliko neprevidno, v naprej omejiti število umetnin, ki jih je smel posameznik poslati (4—5), dasi za nekatere meja ni veljala (Pilon, Maleš, Jakac, i. t. d.)

V posebno protislovje sami s seboj so jurorji prišli s tem, da so razstavili dela iz Narodne galerije in jih še celo sodili in ocenjevali, ko se je vse to že enkrat zgodilo, sicer bi dotična dela ne mogla reprezentirati tam, kjer so jih gospodje vzeli. Poleg tega razstava tudi ni bila objavljena kot spominska, zlasti pa ne kot razstava zbirk, temveč kot direktna razstava oblikujočih umetnikov.

Videli smo dela okrog petintridesetih umetnikov. Radi pregleda bi jih lahko delila po strujah, po modah, po kvaliteti i. t. d. Najzanimivejša pa je morda delitev na „okusne“ in „neokusne“. Med slednjimi so se zlasti odlikovali Fran Kralj, Pilon in Maleš. Franu Kralju je celo komisija prisodila prvo nagrado (darilo trgovca Westna, Din 5000) za najboljšo slikarsko delo, ki je bilo razstavljeno pod naslovom „Žena z benečanskim ozadjem“. Neduhovita vsiljivost z namišljeno originalno in nelepo žensko figuro en face je povzročala med obiskovalci le vrsto pikrih opazk in zasmehovanja žene, umetnika in umetnosti, predvsem pa jurijske. Če ni drugega, ta slika je pomenila blamažo ocenjevalne komisije. — V sosednjem oddelku je „kraljeval“ Veno Pilon z zbirko „francoskih prostitutk“, kakor je njegove portrete vobče imenovala publika. Ta umetnik se že nekaj let norčuje iz ljudi. Jurijska pa mu je s to razstavo dala zopet nove vzpodbude, saj mu je obesila celo vrsto slik, najostudnejši njegov portre pa nagradila z Din 3000 kot najoriginalnejši umotvor na razstavi. Ta portre je vrhu vsega še last Narodne galerije... — Razstava je pač vsakemu morala kaj nuditi. Če bi v njej manjkalo slik, kot so n. pr. Maleševe, kaj bi počeli naši umetnostni zgodovinarji? Vsi moramo živeti in nekateri lahko žive tudi od besed. Zakaj bi torej ne izkoristili prilike. Moderen način zakriva diletantizem in česar ne pove slika, pove itak beseda. Zakaj bi torej ne razstavljali?! — Pirnat, izvrsten kipar, fin opazovalec in duhovit risar, bi bil lahko brez škode opustil nekaj perorish, predstavljajočih lastno ženo. Saj jo je zanimivo predstavil v olju. Tudi Ivan Vavpotičev dobro risani akt „Modra vaza“ bi bil morda primernejši za kako revijo (magazin) kot za razstavo. — De mortuis nil nisi bene, vendar Gorjupa bi nam bili vsaj kot slikarja lahko prizanesli in ne razstavili njegovih vodenečih aktov.

Zares čudno malo razumevanja in spoštovanja do žene je pokazala ta razstava. Ali nas res vsi Adamovi nasledniki gledajo tako bolno kakor ti izbrani „oznanjevalci lepote?“

Iz famoznih odločitev o odlikovanih delih je mogel obiskovalec sklepati, da gg. jurorji ne verjamejo sami sebi in da jim je bil edini kriterij pri ocenjevanju osebna simpatija do razstavljalca. Saj je ista jurija, ki je priznala najvišje nagrade nemogočima slikama Frana Kralja in Piona, podelila drugo nagrado za najboljše kiparsko delo solidno izdelani plastiki Tineta Kosa „Mati“. Od iste gospode sicer vselej povzdigovani Jakopič se je moral zadovoljiti le s priznanjem za podobo „gospo K.“, ki pa ne dokazuje, da bi bil portretist. Začetnik Mihelič je bil povišan z drugo nagrado za najboljše grafično delo med „sposobnejše“, dasi je eden jurorjev razlagal njegove grafike kot odraz pubertetne dobe, ko baje mladina ne vidi forme in samo fantazira. Kot takim jim je pripisoval posebno ceno in zanimivost. III. nagrado za najboljše grafično delo je prejel Fr. Tratnik za svojo „Delavsko mater“... Res dobri in fino občuteni Goršetov portre „Moja žena“ bi bil pač zaslužil več kot priznanje. Jakac in Pirnat bi pa tudi brez priznanj ne bila izgubila svoje cene. Posmrtno priznanje Gorjupu za kip „Mati“ spominja nekoliko na odlikovanje padlih vojakov med svetovno vojno.

Glede ostalih umotvorov naj se pomudim le nad deli umetnic. — Zlasti sta ugajali Mara Jeraj-Kraljeva s svojimi umetno obrtnimi, na svilo slikanimi gracijoznimi portreti in Henrika Šantlova s sigurnostjo svojega čopiča. Zupanec-Sodnikova je razstavila le en portre in dve žanrski sliki, vse z uporabo iste modre, rdeče in oker barve, ki so ji — zdi se — že prešle v maniro. Pregljeva živi menda v fiksnih ideji, da jo bo modernistični način slikanja dvignil med „velike“. Piščančeva pa, kakor da nima potrpljenja dovršiti svojih del. Dana Pajničeva, sicer keramičarka, se je med nami prvič predstavila kot kiparica in je poleg Mare Kraljeve, ki s svojim kipom (portre lastne sestre) ni pokazala rutiniranosti, bila edina zastopnica med plastiki. Njena dela imajo polet, očitujejo pa neznanje anatomije. Med novimi imeni se je opazil portre Vere Pristovškove, kateri se jasno pozna Sternanova šola (Mimogrede: bogvej zakaj Sternén sam ni razstavil, saj je žena njegov priljubljen siže.) Bilanca te razstave ni kaj prida. Ne moralno ne materijalno ni dosegla svojega namena. Čigava je glavna krivda na neuspehu, bo pač lahko vsakdo sam sodil.

Prodanega ni bilo nič. Pokazala nam razstava v glavnem tudi ni, česar smo pričakovali, namreč: lepe in kvalitetne zbirke slovenskih umetnin, ustrežajočih naslovu razstave.

Publiko je prireditelj z mnogimi deli prej odvrčala od umetnosti, kakor pa navezala nanjo. Hodila je na oddih in uživat lepoto v sosednjo fotografsko razstavo.

Odločitve jurije so povzročale splošno zasmehovanje in zgražanje nad vsemi prizadetimi umetniki, ženami, juriji in končno tudi nad umetnostjo samo.

Logična posledica te prireditve je bil tudi kup slabih kritik in polemik v časopisih.

Le s samoodločanjem o najlepšem delu na razstavi si je razočarana in užaljena publika mogla dati nekoliko duška. Gotovo je končni rezultat ljudskega glasovanja podal objektivno sliko njegovega okusa, dasi so morda nekatere številke bile umetno dosežene.

Da bi naši ljudje mogli umetnine z umetniškega stališča pravilno pre-sojati, imajo v splošnem še premalo vzgoje in tradicije. A s takimi razstavami jih še celo ne bomo vzgojili. Gotovo pa je v njih še dovolj zdravja, da znajo ločiti lepo od grdega. In s tega vidika bi bilo zanimivejše in poučnejše, če bi bili časopisi poročali, za katere umetnine publika ni glasovala.

Ali ni škoda, da smo se zopet nekoliko zastrupili?

Stara pesem v novi obliki.

Danica.

Zopet je začelo strašiti. Pošast, o kateri smo mislili, da je neslavno izdihnila, dviga spet svojo glavo in začenja sikati. Samo da se nekoliko opomore, pa bo spet zadivjal stari boj s klasičnim glasom: celibat.

Kaj me je dovedlo do tega zaključka? Neko učiteljsko društvo je imelo zborovanje. Prišlo je do resolucije, ki se glasi, kakor da so se zborovalci zmolili vsaj za pet desetletij nazaj. Kljub novi šoli, kljub vsemu modernizmu in naprednemu duhu izвлеčejo na dan sklep, ki je radi častitljive staromodnosti že ves zaprašen in v pajčevini zapreden in ki glasno priča, koliko starokopitnosti, novi miselnosti nedostopnega konservatizma vlada danes še v krogih, ki bi morali biti poklicani, da širijo moderni in napredni duh, ker drže v rókah vzgojo naroda.

Ta resolucija se glasi:

Reducirajo naj se v prvi vrsti one poročene učiteljice, ki niso poročene z državnimi uradniki, da pridejo na njihov mesto novinci.

Tako torej. Da bodo prišli novinci do nameščenja, spravite ob kruh učiteljice, ki niso tako srečne, da bi njih možje zobali iz državnih jaslí. Kaj vas briga, v kako bedo bi bil pahnjen s tem ukrepom nebroj rodbin, ki so danes navezane tudi na zaslužek žene-gospodinje. Naj stradajo njeni otroci, samo da pride do kruha novinec. Ali je to mar čin pravičnosti in človekoljubja! Novinec še nima nameščenja, ni se še uživel v poklic. Nikjer ni zapisano, da si mora služiti kruh ravno v šoli. Svet mu je odprt. Saj upam, da se je na modernem učiteljišču naučil vsaj toliko, da se more z mladostno prožnostjo oklepiti tudi kake druge panoge.

Kaj pa poročena učiteljica, ki je v službi že osivela? Mislite, da si bo mogla tudi ona najti drugo službo, ko je takorekoč v poklicu že odrevenela, ko nima več tistega mladostnega razmaha, ki se zna prilagoditi vsakemu novemu položaju? Poleg tega je vezana na svojo družino in ne more poljubno menjati kraja svojega udejstvovanja. To so razlogi, ki globoko režejo v njeno pridobitno možnost. Delati, zaslužiti pa mora, ako hoče vzdržati svojo družino na stopnji, ki je primerna njeni izobrazbi, ako noče gledati, da ji propada stradajoča deca.

Pa si oglejmo to resolucijo še z druge strani. Učiteljica, poročena z neuradnikom, mora s svojim možem sama skrbeti za svojo rodbino. Za svojo dečo ne dobiva od države nikakih doklad kakor njena srečnejša tovarišica, ki ima moža-uradnika. Torej je ona za državo cenejša moč. Zakaj potem

reducirati njo? Zakaj ne one, katere mož je n. pr. učitelj? Seveda, potem bi bili pač prizadeti tudi učitelji, ki dobro vedo, kako težko izhaja rodbina — čeprav z rodbinsko doklado — z eno samo plačo.

Roko na srce; ali se ne skriva za tem ukrepom tudi prav grd egoizem? Nekako tako: „Ljuba strela, počí v sosedovo streho, samo da moje ne zapališ!“ Ako pa že mora biti redukcija, zakaj bi ne bili reducirani tudi tisti učitelji, katerih žene kaj zaslužijo. Zakaj naj pa oni uživajo dvakratni kruh? O, porekli mi bodo: mož je hranitelj rodbine! Da, res, bil je v oni pretekli, romantični dobi. Danes se to glasovi kakor v mični pravljici. Vsakdo vé, kdor hotoma ne miži, da morajo žene večinoma prav krepko pomagati, da se vzdrži gospodinjstvo v ravnotežju. Možje, ki sami lahko vzdržujejo družino svojemu stanu primerno, so danes pač izjeme.

Pa že čujem ugovor: Saj smo mislili samo na tiste učiteljice, ki so omožene z advokati! Tako odgovarjajo vedno. Kakor če bi bili zakoni aktivnih učiteljic z bogatimi advokati na dnevnem redu. V resnici pa — prosim, preštejte jih! Mislim, da bi z reduciranjem advokatovih žen ne dobilo veliko novincev kruha. Radi njih ni vredno kršiti dnevnega reda in kratiti ženam pravice do lastnega poklica.

Pa še eno: žena-učiteljica, ki ji usoda ni bila toliko naklonjena, da bi ji privoščila moža ob državnem kruhu in ki je do sedaj vedno vršila svojo stanovsko dolžnost, naj bo pahnjena kar čez noč v temno negotovost radi nekoga, ki morda niti ni bil vzgojen na državnem zavodu. Torej nekdo, ki se je potom privatnega šolanja povzpel v učiteljske vrste in do katerega nima država nikakih dolžnosti. Država naj tira torej svojo nameščenko v bedo, da nastavlja namesto nje novo moč katerekoli izdaje.

V takem dejanju ni niti pameti niti pravičnosti. Z isto pravico bi se lahko vsakdo postavil proti državi, češ: moraš mi dati nameščenja, moraš mi dati kruha. Samo dejstvo, da sploh živim, mi daje pravico do te zahteve.

To so logične posledice tega sklepa.

Uboga država, če se to naziranje posploši. Kdor je pa že nameščen, ima pravico zahtevati, da obdrži svoje mesto, če ga vestno in skrbno opravlja.

Da pridejo možki do takega sklepa, koncem koncev še razumem. Saj možje — vsaj v lepi naši Sloveniji — še niso bili nikdar naklonjeni ženskim težnjam. Da pa more priti do take resolucije na zborovanju, ki ga tvori do blizu dve tretjini učiteljic — to mi je nerazumljivo. Kaj slovenska žena res ne more spregledati? Kaj se res ne more zavesti svojih pravic? Zakaj izjemno stanje za ženo? Naše mlade učiteljice še vedno sanjajo o zakonskem paradizu, kot v dobi naših babic, o možu, ki jih bo nosil na rokah in jih obvaroval vsega zla.

Odpriate vendar oči! Ali ne vidite, da se svet danes vse drugače suče kot v oni dobi zasanjanega romantizma, ko je bila žena samo čuvarica domačega ognjišča. Danes to več ne drži. Danes stoji žena možu ob strani in trdem boju za obstanek. Za sanjarjenje ni več časa. Pogledjte vsaj, kaj se okoli vas godi, sicer bo težko razočaranje neizogibno. Osvestite se in zavedite se svoje lastne moči in svojega človeškega dostojanstva, pa bodo tudi take fosilne resolucije nemogoče.

Šumlja jesensko listje . . .

Mara Lamutova.

Šumlja, šušti jesensko listje,
zavita v meglo je dobrava,
bedeča pol in pol že speča
sanjari tihi sen narava.

Sorodna nje mi je sanjavo
in listja velega šuštenje,
saj pol bedeča in pol ždeča —
potujem sama skoz življenje . . .

Vtisi in misli pri »Domačem ognjišču«*)

P. Hočevarjeva.

Mlado naše društvo „Zveza gospodinj“ je imelo na jesenskem vele-sejmu drugo gospodinjsko razstavo pod naslovom „Domače ognjišče“.*) Koliko razlike med lansko in letošnjo? Dočim je prva razstava razodevala premnogo znakov začetništva in nestrokovnjaške samopomoči odbornic, je bila letošnja skoro vzgleden primer strokovnjaško zasnovanega in smotreno urejenega razstavljanja. In vendar se je počutil človek lani med natrpanim, od vseh vetrov znešenim, toda z ljubeznijo in zavestno potrebo poiskanim in prikazanim gradivom tako prijetno, intimno domače; letos so pa ljudje hodili po razstavišču nekako z mrzlimi občutki, kakor da bi si ogledovali izložbe na ukaz Bedeckerja.

V čem je razlog? V razstavi sami ali v naši duševni nedoraslosti, ali v obojem?

Saj je bilo „Domače ognjišče“ zanimivo in lepo že kot razstava sama. V razporeditvi prostorov, materijala in dekoracije se je jasno razodevala enotna in preudarna roka strokovnjakinje. (Ing. arch. Šantlova). Vse pregledno in res okusno.

Razstavljalce lahko delimo v tri skupine, kar se je jasno odražalo po zasnovi in uspehu poedinih izložb: akademsko izobražene strokovnjakinje, gospodinjski zavodi ter trgovska in industrijska podjetja.

Najvažnejši del je pač pripadel prvi skupini. Naše mlade intelektualke (ing. Marija Ahačičeva in Nada Dolarjeva, ing. arch. Dušana Šantlova ter zdravnici dr. Mira Finkova in dr. Anča Konvalinka-Tavčarjeva, pa deloma mag. farm. Nevina Rebekova) so opremile izložbe, za katere je res

Nazorno kuhanje na plinskem štedilniku.

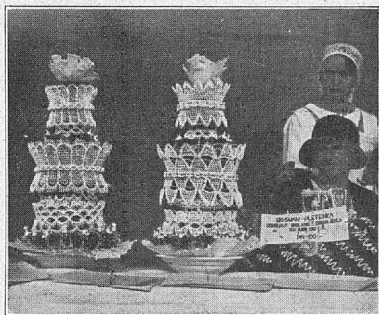
škoda, da so živele samo teden dni in se niso ohranile, da bi tvorile začetek stalne gospodinjske razstave, katero bi v naučnih ekskurzijah posečale gospodinjske in druge šole in kjer naj bi bila od časa do časa poljudna predavanja iz gospodinjske stroke. V to skupino stalne znanstvene in pedagoške vrednosti bi spadala tudi razstavljen zbirka gospodinjske literature in skice ter diagrami banovinskega prosvetno gospodarskega urada o gospodinjskem šolstvu. Za znanstvene razstave je res škoda, da se prirejajo samo vele-

*) Glej članek „Domače ognjišče“ v sept. št. Ž. Sv.

sejmskemu občinstvu. Ne le zato, ker hoče tak posetnik v kratkem času čim več videti in je redkokateri razpoložen za resno poglobljeno opazovanje, temveč tudi zato, ker zahtevajo razstave s statistikami in znanstvenimi oznaki — pa naj bodo še tako poljudno prirejene — precejšnjo stopnjo izobrazbe. Ali pa mora biti na razpolago vodnik, ki pojasnjuje posetniku znanstveno delo. V steklenih cevkah in s številkami opremljena živila, ki so kazala, koliko hranivne vrednosti je v njih, kurivo, gradbeni material, so bile zbirke, ki so kljub svoji visoki znanstveni vrednosti, oziroma prav zato, nudile pretežnemu delu posetnikov le bežne izložbene vtise.

Hvaležnejše polje je imela zdravniška stroka, zlasti oddelek za prehrano deteta, ker je bil na resničnih odmerkih in popisih prikazan način hranjenja. Manj podrobna in nazorna so bila navodila za prehrano dojilje, pa tudi zbirka zdravilnih zelišč z golimi suhoparnimi imeni ni mogla vzbuditi zanimanja gledalk.

Kljub temu oporečenemu dejanskemu uspehu pa si bodoče razstave ne morem misliti brez podobnega sodelovanja žene intelektualke. Njeno delo mora zadobiti le dostopnejšo obliko: ali naj bo prikazano priprosteje in s podrobnejšimi napisnimi pojasnili, ali pa naj bo združeno z osebnim razlaganjem oz. s predavanji. Kakor se veselim novega pojava, da so pri tej razstavi v veliki meri sodelovale tudi absolvirane arhitektke, inženjerke, zdravnice i. sl. ter so s tem dale dokaz, da se je tudi pri nas gospodinj-

Šentjurske svatovske torte.

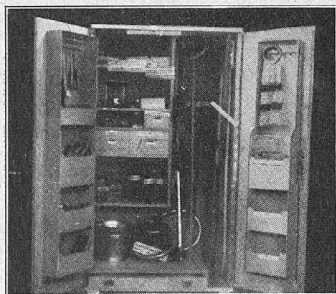

Dečja kuhinja. Načrt ing. arch. Šantlove.

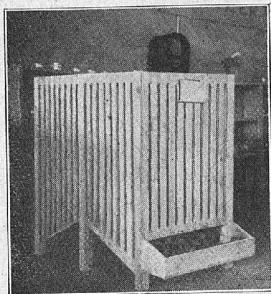
tudi s praktičnim delom: po njenem načrtu so izvršili zelo lepe okraske na steklenini, omaro za čistila in pohištvo za dečjo kuhinjo, vendar bi rada, da bi tudi ona bila pri svojih načrtih poleg znanstvenice, estetke in teoretične ekonomke tudi priprosto razumevajoča žena. Njena omara

stvo začelo vrednotiti z novim merilom in ni več najnižji poklic žene, vendar ne morem njih sodelovanju priznati izdatnega dejanskega uspeha. Ostalo je bolj na višini gole teoretične znanosti in se ni dovolj prilagodilo razumevanju povprečne žene. Ing. arch. Šantlova je bila pač udeležena

n. pr. močno spominja na kuhinjske omare po pohištvenih razstavah in gospodinjskih listih: na zunanje zelo lepe v svoji enostavnosti, na znotraj silno praktične v skrajno premišljeni razdelitvi predalov, polic in obešal. Vse se pa ponašajo z vrati, ki naj bi bila posebno originalna in praktična

Omara za čistila. Načrt ing. arch. D. Šantlove.

Lesena pregradna omara za krompir.

zato, ker se nanje lahko obesi pol kuharskega orodja! Risarji teh načrtov so bili gotovo moški, morda tudi ženske, ki si pa zamišljajo delo v kuhinji samo s šestilom v roki in niso še nikoli odprli omare, narejene po njih načrtu. Kako naj gospodinja neštetokrat na dan odpira vrata, na katerih bingljajo in ženketajo zajemalke, strgalniki, brisače i. dr. — Originalna je bila v „Domačem gonjišču“ dečja kuhinja ing. Šantlove. Tri do petletne kuharice so se pristrčno sukale okoli električnega štedilnika, male mizice s stolčki in miniaturne kredence. Vse zelo okusno, v črtah in barvah otroškim občutkom jako primerno, za gledalca ginljivo pristrčen kotichek, za razstavo izdatna dekoracija. Pa nič več. Razsoden pedagog gre preko pogrešno pojmovanih načel delovne šole in Montessorkinega sistema ter se ravna po smernicah, ki mu jih črta

Gojenke šentjurske šole pri kuhanju.

otrokova priroda sama: Največji užitek najde dete v kraljestvu lastne domišljije in ustvarjajoče sile;

v otroški dobi imej človek letom primerno zaposlenje, v zrelem življenjskem udejstvovanju pa z resnostjo pridobljene sposobnosti.

Dete, ki si kuha gostijo iz drobtinic, surovih sadežev in iz prsti, si ser-

vira na papirčkih ali izbranih leskovih listih, ter ima kredenco pod stolčkom ali pod grmom, se bo za ure in ure samo zaposlilo, brez uči-

teljice in brez nevarnosti za ogenj. Zanj je kuha igrača. Smisel za gospodinjsko in kuharsko spretnost si bo pa pridobivalo takrat, ko bo razumelo, da dela iz življenjske nujnosti, a ne iz veselja do igračkanja.

Sodelovanje gospodinjskih zavodov je zabeležilo povsem drugačen uspeh. Razstavljalcam se pač pozna, da zavzemata v učnem programu teh šol teorija in praktično udejstvovanje enakovredno mesto. Zato so se v teh oddelkih obiskovalke res obogatile z novimi gospodinjskimi pojmi ter so odhajale s priznanjem in hvaležnostjo. Pa jim je bilo tudi vse tako lahko dostopno. Pred izložbo kmetijsko gospodinjske šole v Marijanišču je gledalka samo sedla, si prepisala recepte za razstavljene sokove in si podrobno lahko ogledala pisemne izdelke gojenk. Pri razstavi banovinske kmetijsko-gospodinjske šole v Št. Juriju so obiskovalke sedele v vrsti, gledale spretno kuharice — kmečke gospodinje in mlade gojenke šole — ki so na odru pekle, kuhale in „cirale“ pristne domače jedi ter postregle z okusnimi prigrizki, recepti in kroji. Njih voditeljica, ravnateljica šole Jela Premrujeva, ki je tudi predavala, je navdušila ženstvo s svojim obsežnim strokovnim znanjem, z izrednim razumevanjem za resnične kulturne in gospodarske potrebe kmetske žene. Meščanska gospodinjska šola „Mladika“ se je istotako odlično izkazala z razstavljenimi izdelki, z nazornim pripravljanjem hrane pred očmi gledalk in zlasti s silno poučnimi predavanji znane ravnateljice Jerice Zemljanove. Kakor je za kuhinjo in šolo Jele Premrujeve značilno, da je vse njeno delo usmerjeno v upoštevanje in prilagojevanje kmetskim potrebam, tako ima tudi šola Jerice Zemljanove svojo izrazito stran: poudarjanje najmodernejših higijenskih načel (ki so za življenjski način meščana važnejša kot za kmeta v zdravem in mirnem ozračju) ter upoštevanje narodnih jedil drugih slovanskih kuhinj. Svojevrstno in zanimivo je bilo tudi nazorno pripravljanje surove hrane gospodinjske pisateljice in učiteljice Štefanije Humekove, ki je z veliko vestnostjo uredila tudi oddelek za presno hrano.

Izložbe trgovcev in industrijskih podjetij so imele pač reklamen značaj in so bile v splošnem podobne običajnim trgovskim izložbenim oknom; zato so se nekatere močno oddaljevale od smernic, po katerih sta si „Zveza gospodinj“ in aranžerka razstave, ing. Šantilova, zasnovali „Domače ognjišče“. Marsikatera gospodinja je n. pr. z odobravanjem ogledovala silno pripraven predpasnik šentjurskih kuharic in se posmehovala manekinu z luksuznim kuhinjskim predpasnikom iz batista v trgovski izložbi. Veliko praktičnega uspeha so imele kuharice na plinskem in električnem ognjišču ter na brzokuhalniku „Siko“. Tudi so se nekatere tvrdke (Golob, Agnola, Breznik, Stupica) prikupile zavedni ženi s tem, da so častno postavile v izložbe izdelke domače industrije in pokazale, da naša podjetja često lahko tekmujejo z inozemskimi izdelki v materialu, izdelavi in — ceni. S posebnim zadoščenjem moram zabeležiti dejstvo, da je naša industrija vendarle začela upošte-

vati tudi ženo strokovnjakinjo: združene steklarne d. d. v Rogaški Slatini so imele na razstavi prekrasno steklenino, izdelano in okrašeno po načrtih ing. arch. Šantlove. Na sličen način ji pač morale upoštevati ženo tudi druge tovarne, zlasti one, ki izdelujejo predmete za dom in gospodinjstvo. Kuhinjska posoda, pohištvo, tkanine, stanovanjski načrti i. dr. so izdelki, ki prav kličejo ženo ne samo k stroju kot ročno delavko, ceneno in izkoriščano delovno moč, temveč tudi k risalni mizi kot arhitektko, slikarico, kemičarko itd. t. j. kot polnovredno intelektualno kapaciteto na najvažnejših mestih.

Vsak dan je imelo „Domače ognjišče“ tudi predavanja, ki so dala s svojo poljudno zasnovo številnim poslušalkam mnogo koristnih in novih navodil ter jim v marsičem poglobila gospodinjsko, gospodarsko in higijensko izobrazbo ter tudi zdravo feministično zavest.

* * *

Gospodinjske razstave imajo poleg stvarnih uspehov, nanašajočih se na izpopolnjevanje gospodinjskih pripomočkov, izobrazbo gospodinje in trgovino, tudi marsikatero važno moralno pridobitev. Letošnja pridobitev se mi zdi pomembna v treh pravih:

1. Dala je pobudo za stalne gospodinjske razstave.
2. Pritegnila je v delovno področje gospodinje tudi ženo znanstvenico ter s tem dvignila vrednotenje gospodinjskega poklica. Tako se tudi mi počasi približujemo pojmovanju visokokulturnih severnih držav, kjer so že uvrstili gospodinjstvo med akademske discipline.
3. Vzbudila je naši ženi nado, da bo morda vendar prišel čas, ko bo tudi intelektualka našla upravičeno in svoji izobrazbi primerno mesto v industriji. Kadar se bo to zgodilo, naj bi tudi pri svojem znanstvenem poslu ostala vedno žena, naj bi ne dajala svojih zmožnosti slepo v službo trgovske konkurence ali senzacionalne iznajdljivosti, nego naj bi vedno imela pred očmi resnične in nujne življenjske potrebe človeka, zlasti žene.

Umetnost in književnost.

Knjige Mladinske Maticе.

(Konec.)

Četrta knjiga je Kristine Hafnerjeve „Botra z Griča.“ Prav je, da je Mladinska Matica to pot izdala knjigo za deklice, zakaj zanje je bilo dozdaj premalo brige. Vsebina knjige je preprosta. Botra, ki je služila dostu let pri zdravniku, se umakne s prihranki na rodno bajto na Grič, vzame k sebi k jetiki nagnjeno siroto, pozida novo hišo in vzgoji iz slabotnega deteta zdravo, krepko, večšo in vzgledno gospodinjo. Povest je prepletena s higijenskimi in gospodinjskimi nauki, ki jih je pri nas še v toliko domovih krvavo treba in ki jih po napredku strémeči mladi rod práv željno sprejema. Marsikje se bo zgodilo, da bodo otroci iz te knjige učili starše. To ni seveda nič hudega, in čeprav je podučevanje in vzgajanje staršev bolj težavno kakor vzgajanje otrok, bo povest vendarle tudi po tem ovinku rodila marsikak uspeh, ki bi ga sicer po svoji zasnovi ne.

Glede zasnove te povesti pa ne delam očitkov avtorici, ki se je pač potrudila in storila, kar je mogla. Grešilo je uredništvo, ki se ne drži načela, da bodi

nauk iz povesti in ne povest iz nauka. Seveda bi uredništvo rado imelo nauke iz povesti, ne pomisli pa, da že njegovi razpisi natečajev ovirajo umetniške zasnove. Ne trdim, da tendenčni spisi ne morejo biti literarne umetnine. Lahko so in tendenca bo tem bolj učinkovita, čim bolj je oblika povesti umetniška. A kadar kdo predpisuje umetniku tendenco, mu mora dovoliti več prostosti pri določevanju obsega umetnine. Če pa uredništvo pravi, toliko in toliko pol in ne črke več, potem je vsak konkurent prisiljen, da pač v odmerjene pole stlači ali natlači zahtevani nauk, brez ozira na umetniško zasnovo ali obliko. Tako dobivamo povesti po receptu soseda Razumnika, in namesto da bi kdo opravičeval te vrste literaturo z dobrim in koristnim namenom, naj raje pomisli, če bi ne bili nauki vendarle užitnejši in uspešnejši od posiljenih povesti!

Seveda grešijo enako vsa uredništva založb, ki izdajajo redne publikacije. Avtorjem predpisujejo vsebino in obseg in se ne zavedajo, da pri taki dvojni utesnitvi ne morejo pričakovati umotvorov. Zato izdajajo založbe toliko papirja in tako malo literature. Povdarjam še enkrat: uredništva takih založb lahko zahtevajo tendenčne ali podučne spise, zakaj vsebina je enako važna kakor oblika; toda dokler bo pri njih poglavitna skrb vsako leto enako število knjig določenega obsega, še literarna kakovost publikacij ne bo dosti izboljšala in sramotna beseda o črnem in belem kruhu ne bo izginila. Sicer je vse na svetu omejeno, vendar imajo literarne umetnine naravno omejitve same v sebi in ne gre, da bi imela uredništva zanje Prokrustove postelje.

Naj vpošteva to uredništvo Mladinske Matice in naj ne vztraja pri tem, da mora izdati haš štiri knjige na leto. To pot je imelo razmeroma srečo, a pri premalo elastičnem založniškem načrtu je taka sreča preveč od slučaja odvisna.

Janez Rožencvet.

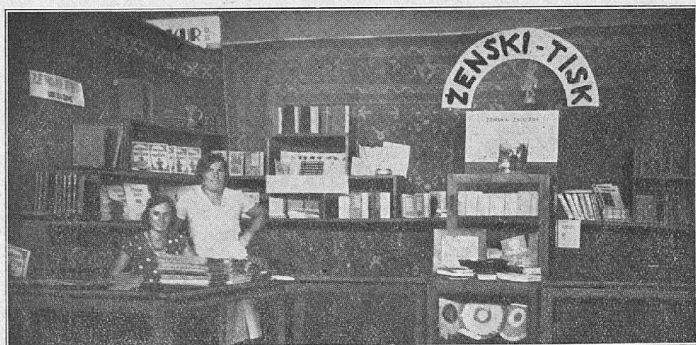
Louis Adamič: Kriza v Ameriki. Prevedel Anton Debeljak. Izdala Tiskovna zadruga v zbirki „Slovenske poti“. Cena Din 32.— Suhoparen naslov ima kajiga, še bolj zoprna je človeku po neokusni zunanosti, po vsebini pa polna, bogata in osvajajoča. Iz nje diha resnica, trpka in neizprosna usoda naših prevaranih izseljencev. Tudi ženo vidi Adamič, tako kakor živi in trpi na tujih tleh:

„Slovanke po Pensilvaniji so s tridesetimi leti zgubančene in uvele. Po stari domovini delajo zdoma: tod pa so iz večine znotraj, tekajo po gostiščih ali hraniliščih, po glavi jim rojé rudniške nezgode in nestalnost moževe službe. Napon ameriškega življenja — ki ni hujši nego v stari domačiji, pač pa drugačen — se jim je zarisal na obrazih. Amerika jim ugrabi nekaj najlepših človeških vrlin. To niso dobrovoljne, mirno vdane ženske, kakršne so njih sestre v stari domovini. Po Kranjskem in po vsem Balkanu dajo čisto tujemu človeku, kadar pride v hišo, najboljšo posteljo in same spe, če treba, na klopi. Tukaj pa človeka sumljivo gledajo, pa najsi govori njih jezik. Katere imajo kaj doma, se na malenkostne, nične načine upirajo proti Ameriki. Dim in saje pensilvanskih rudarskih in jeklarskih mest sovražijo, svojim možem očitajo, zakaj so jih spravili tja. V zasmech Ameriki nekatere dva- ali trikrat na teden perejo svoje zavese pri oknih. V svoji knjigi „Men and Steel“ (Ljudje in jeklo) imenuje gospa Mary Hearton Vorse te čisto prane bele zastore njih „drapor upanja“.

Pisatelj je govoril z našim brezposelnim izseljencem:

„Njegov brat v New Jerseyju, mi je pravil, je pred kratkim ubil svojo ženo in dete in še sebe. „Jaz mu ne zamerim“, mi je pripomnil. „Jaz bi rad isto storil; samo korajže nimam. Četvero bi jih hotel umoriti. Pa ne morem... Ne morem. Kristus, all ni to strašno!“

Sama gola resnica. Adamič jo je povedal priprosto, življenjsko, in tako, da se čitatelj križa spričo njene grozovitosti, pa ga vendar do zadnje besede posluša, ne da bi trenil z očesom.

„Ženski tisk“. Na velesejmski razstavi „Slovenska knjiga“ je bil tudi poseben oddelek „Ženski tisk“. Tam so založništva prodajala in sprejemala naročnino za svoje liste in knjige. Zastopan je bil „Ženski Svet“, „Gospodinja“, „Gospodinjaska pomočnica“ in „Belo-modra knjižnica“. Razstavljene so bile tudi razne knjige naših pisateljic, čeprav so izšle v drugih založbah.

Milo Urban: „Živi bič“. Roman. Iz slovaškega prevel dr. France Stele. Izdala Jugoslovanska knjigarna, Leposlovna knjižnica 9. Roman iz vojne dobe, iz vasi, kjer se ne slišijo bojni topovi, a se tem groznejše čutijo rane, krvave in nekrvave. Saj je bila takrat vojna v vsakem kotičku avstrijske zemlje; če so na fronti ubijale ljudi granate, so v notranjosti trpinčile in morale besede uradnih oblastnikov. Na tem nevidnem bojišču je bila najčešča vojna žrtev — žena. Zato je „Živi bič“ tudi dragocena knjiga za ženo.

Jaroslav Durych: „Marjetica“. Roman. Iz češčine prevel dr. Ferdo Kozak. Izdala Jugoslovanska knjigarna, Leposlovna knjižnica 8. Prevajatelj piše v uvodu: „Durychovo krščanstvo zametuje askezo v pesimističnem smislu; ono priznava svet in njega minljivo življenje in išče vprav v njem tistih vrednot, ki zblížujejo človeka z zakoni onostranstva. V tem oziru je najvažnejši Durychov nazor o ženi in o bedi. Žena mu je vir umetnosti, ki išče v njej utelešenja vse lepote.“ P. H.

Pomožne knjige pri učenju francoščine. Dr. Janko Pretnar: Dictionnaire français-slovène (Francosko-slovenski slovar), II. izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932, 608 strani. Dr. Pretnar je s pomočjo Francoskega instituta v Ljubljani l. 1924. postavil v svet svoj „Francosko-slovenski slovar“. Pred kratkim pa je zagledala beli dan že druga izdaja te knjige. — Cena Din 85.—

Slovar je zgrajen izredno racionalno ter je zato pregleden, zgoščen, jednat. Tej njegovi arhitektonski vrlini je tiskarna znala podeliti kar najprimernejšo obliko. Francoske besede so podane v debelem tisku, v oklepaju sledi fonetska transkripcija, ki uporablja v glavnem znake mednarodne fonetske zveze, se pa iz poljubno-praktičnih razlogov izogiblje preveč rigoroznih, le specialistom dostopnih znakov. Slovenski pomen francoske besede je natisnjen v normalnem književnem tisku — vzgledi, fraze, idiotizmi pa v italiki. Na pomenoslovni strani nudi slovar vse, kar se more zahtevati od knjige, ki so ji stavljene gotove meje. Slovenska sinonimika je tako obilna, da bo dobro služila tudi prevajalcu. Iskanje neznanega izraza je izredno lahko radi prve in zadnje besede, ki je natisnjena na čelu vsake strani.

Jugoslovanska knjigarna je založila tudi dr. Janka Kotnika „Slovensko-francoski slovar“, ki je sicer nekoliko manj obsežen kot Pretnarjev, je pa zgrajen na istih principih ter ga odlikujejo slične vrline. Oba slovarja sta izšla v zbirki žepnih slovarjev, ki obsega že lepo število knjižic in se more kosati s podobnimi zbirkami

drugih večjih narodov. Dr. Janko Kotnik je sestavil tudi pregled francoskega glagola *Les verbes français*, ki izredno dobro služi dijakom srednjih šol kot repertorij in repertorij. Težke, redke, nepravilne oblike so podane v debelem tisku, tako da oko nehote zadeva obnje.

Slednjič je Jugoslovanska knjigarna založila tudi dr. St. Lebna „Francosščino brez učitelja“. Knjižica je namenjena samoukom. Pisana je tako preprosto, da jo lahko prime v roko tudi človek brez posebne gramatične rutine.

Delovni program »Belo-modre knjižnice.

Če v naglici pogledamo dosedanje delovanje Belo-modre knjižnice, vidimo, da se udejstvuje naša duhovna delavka v vseh literarnih področjih, pa tudi v znanstvenih, kulturno-telesnih in gospodinjstkih.

Svoj delovni program za tekoče leto je zasnovala Belo-modra knjižnica na mnogo širši podlagi. Poleg redne publikacije, ki je že pripravljena za tisk, pripravlja izdajo izbranih del Vide Jerajeve (v subskripciji) še to jesen. Ta knjiga bi bila kot prva knjiga zbirke: „Slovenske pisateljice“. Sledile bi ji druge, kakor Marije Kmetove, Pavline Pajkove i. t. d. V svoj delovni krog si je pridobila dve odlični kritičarki in esejistki, prof. Marjo Boršnikovo ter prof. Silvo Trdinovo. Vsako leto bi izhajala v tej zbirki po ena knjiga.

Tudi redni publikaciji bi se pridružila še peta knjiga z malenkostnim povečanjem članarine, in sicer prevod kake tuje pisateljice. S tem bi dobila redna publikacija res vseženski značaj in bi približala naše čitateljice duhovnosti tujih žena — intelektualnih delavk.

„Belo-modra knjižnica“ je izpolnila tudi veliko vrzel v naši družabnosti. Izdala je okusno in zanimivo igrico „Pot po Jugoslaviji“ po osnutkih znane mladinske pisateljice Marije Jezernikove in akad. slikarja prof. M. Šubica v slovenščini in srbohrvaščini. Ta družabna igra, ki je enako namenjena odraslim ko mladini, ni le značilna kot taka, ampak je hvalevredna, ker je ves izdelek delo domačih podjetij. Izpodriniti bi morala z nacionalnih, pa tudi gospodarskih vidikov tuje igre, ki so mnogo dražje. Iz teh razlogov priporočamo igrico vsem družinam in društvom najtopleje.

Originalna zamisel „Belo-modre knjižnice“ je srečolov v korist slovenski pisateljici. Je le 1000 srečk po 100 Din. Vsaka srečka zadene dobiček v vrednosti od 15—150 Din. Glavni dobiček je: celotna leposlovna knjižnica z omaro v vrednosti 25.000 Din. Nobena ženska organizacija bi ne smela biti brez srečke. Ravnotako bi se morale zanimati za srečolov vse javne in učiteljske knjižnice kakor tudi posamezni ljubitelji naše knjige.

Poleg omenjenega ima „Belo-modra knjižnica“ v komisijski prodaji mnogo tiskanih del naših pisateljic, ki so izšle v drugih založbah. Tako si je pridobila „Belo-modra knjižnica“ še večji krog pisateljic.

To so načrti, ki jih pa more uresničiti „Belo-modra knjižnica“ s pomočjo naših žena-čitateljic. Iz dolžnosti bi morala pomagati vsaka ne glede na svoj poklic in socialno stanje.

Nihče ne sluti, kako bogati zakladi naših žena leže v rokopisih, katere preveva lepota, toplota, globoka misel ter občečloveški problemi.

Slovenski pisateljici je potrebna pomoč — zato pristopajte, žene — čitateljice, tej važni kulturni ustanovi.

M. Ž. K.

Po njivah rumenih . . . Cvetana Tolminčeva.

*Po njivah rumenih
je burja zavela
in tužno zapela
je pesem jeseni.*

*A bori so terni
do tal se sklonili
in tiho molili
molitev jeseni . . .*

*Tam v vrtu za hišo
so astre zacvele,
in težko so vplele
v nas misel jeseni.*

I Z V E S T J A

Higijena.

Nos, ušesa, lica in njih negovanje.

Piše dr. E. Jenko-Grojerjeva.

Na znotraj udrti ali vščipnjene nosnice povzročijo najljubkejši obrazek in spremene izraz obraza v zlobnega. Temu odpornosti, če masirate naokroglo od znotraj s kazalcem vsako nosnico posebej po 5 minut zvečer in zjutraj. Nosnice se bodo počasi primerno razširile in zunanji žlebiček se bo izgladil, kar ugodno izpremeni izraz obraza. Dlak v nosnicah nikar ne odstranjujte na noben način. V splošnem so pri ženskah komaj vidne. So pa zelo koristne, ker odvrtačo od sluznic in dihalnih organov prah, bacile in miazme, da ne proničejo škodljivci dalje. Razen tega izdiranje (epilacija) dlak ni brez nevarnosti za silno občutljive sluznice v nosu, ki se lahko vnamajo. Kadar so dlake pretemne barve, ali vas moti njih dolžina, namočite košček vate v raztopino (10—20 odstotkov) vodikovega peroksida ter z njo namažite dlake, da oblede in tudi manj rastejo.

Rdeč nos ima mnogo vzrokov. Ako ga povzroča kožna bolezen (lupus erythem, tosus), ali srčna, ali je postal zaripel od prevelikega uživanja alkohola, zahteva zelo natančno zdravljenje. Če ste opazile, da da vam nos pordeči ob posebnih prilikah, n. pr. po jedi, je znak, da tiči napaka v regulaciji žilnih živcev. Zato ne jejte vročih jedi in ne hitro. Kadar nos pordeči ob spremembi zračne temperature, n. pr. pri tekanju iz vroče kuhinje v mrzlo klet, ali športnikom, ki se iz pregretilih vagonov usipljejo v ledeni zimski zrak, se je treba predvsem varovati naglih sprememb temperature ter si temu primerno razdeliti delo. Športnikom bi svetovala, da se vsaj 20 minut preje, nego vstopijo v zakurjene oddeleke v koridorih vagonov, privadijo toplejši, oziroma hladnejši temperaturi zraka.

Proti navadni rdečici nosu pomaga včasih raztopina galuna (v prašku, 1 žličko na četrt litra vrele vode), s katero je treba močiti nos zjutraj in zvečer po nekaj minut. Še bolje je očiščen bencin; vanj se pomoči košček hidrofilne tkanine in z njim pokrije nos za nekaj sekund. Potem nos zbledi, toda koža se rada suši, pa ji je treba maščobe, in sicer glicerinovne kreme. Ne pudrajte prečesče in prepogosto rdečega nosu, ker to ne vpliva dobro na krvni obtok v najtanjših žilicah.

Slab duh iz nosu ali takozvani smrdljivo nos zahteva posebno izpiranje s solno raztopino, kateri se doda še boraksa. (2 kavni žlički bele, fine soli in 1 žličko boraksa na

četrt litra vode). Izpiranje se vrši s posebnim gumijastim balonom ali s takozvanim čolničkom iz porcelana. Pri izpiranju nagnete glavo v nasprotno stran, da priteče tekočina iz druge nosnice ven. Zdravnik pokaže način v primerih, ki so trdovratni in potrebujejo posebnega zdravljenja.

Smrčanje v spanju spada največkrat v vrsto napačnega dihanja. Smrčanje je šum, ki je podoben hrkanju in ga povzroča tresenje, vibracija mehkega neba nad malimi jezikičkom. Posebno so podvrženi smrčanju ljudje, ki ležijo v spanju na hrbtu in imajo usta odprta. Ovirano dihanje skozi nosnici radi kostnih ali drugih napak, nosni katarji, kronično vnetje nosnih votlin, polipi in drugi izrastki, debeli mandeljni v grlu ali nosni votlini pospešujejo smrčanje. Telesna utrujenost ga povdaria (športniki v kočah!), ker se pri globokem spanju mehko nebo bolj razpne in kakor jadro na vetru plapola pri dihanju.

Smrčanje pri ženskah se smatra včasih za zelo neestetsko slabost in je bilo nekoč vzrok za ločitev zakona kakor smrdljivo potenje nog. Poleg neprijetnosti, da človek s smrčanjem budi druge, med tem ko sam spi in vleče dreto po narodnem izrazu, trpi pri tej napaki tudi žensko samoljubje. Zato priporočam, da si taka ženska podveže podbradek z obvezo, ki je ukrojena za to svrhu (Kinnbinde) ali s povojem, da drži po noči usta zaprta. Kdor leži v snu vznak, naj se privadi ležati po strani. Nos mora biti dostopen zraku, in sicer skozi obe nosnici enako. Vendar se je treba pravočasno obrniti do zdravnika. (Dalje prih.)

Privatne bolniške postrežnice. Leta 1919., leto za tem, ko je po vsem svetu divjala epidemična influenza in zahtevala toliko človeških žrtev, se je v U. S. A. v mestu Chicago sestal mestni zdravstveni svet in sklenil, da ustanovi mesto šolo za javno in domače bolniško strežništvo. Šeststo človeških življenj bi bilo lahko rešenih, če bi bilo mesto Chicago imelo na razpolago izučene bolniške strežnice, katere bi bilo pošiljalo po domovih, kjer so bili oboleli vsi člani družine. Koliko mater bi bilo lahko rešilo življenje sebi, možu, otrokom ali sorodnikom, če bi bile poznale resnost te bolezni, pravilno izvajale zdravnikova navodila, znale streči bolniku in vedele, kako morajo postopati, da se bolezni omeji. Takratni župan je izdal poziv na čikaško ženo, naj se udleži brezplačnih tečajev, ki jih bo prirajalo mesto. Odziv tega vabila je bil presenetljivo velik, žene brez razlike

stanu in narodnosti so se javile k predavanjem. Tečaj je trajal 2 meseca praktičnega in nazornega pouka, nakar je sledilo 3 mesece prakse v bolnici. V teh tečajih se je obdelala vsa snov, s katero razpolagajo bolniške šole, ki trajajo 2 leti, samo da je bil pouk v tečajih bolj izčrpen in postavljen na bolj praktično podlago. Absolvirane gojenke teh tečajev so se morale zavežati, da ostanejo na razpolago mestu, če bi jih v slučaju zopetne epidemije mesto pozvalo. Te

Kuhinja.

Tekmovanje kuharskih receptov.

Spinačni narastek. Na vroče presno maslo deni prav malo moke in nekoliko več krušnih drobtin ter malo zarumeni. V to prežganje stresi špinačo, ki si jo prej skuhala in pretlačila, ter jo nekoliko popraži. Osoli jo, popopraj in zalij z juho. Ko se dobro pokuha, jo odstavi in ohladi ter primešaj 2 rumenjaka. Že prej pa naredi tanke palačinke iz testa, ki ne sme biti pregesto. Tudi snega ne sme biti v njem. Palačinke namaži s špinačo, zvij in prereži na 3 ali 4 dele. Posamezne koščke postavljaj pokonci z namazano skledo, potrosi z drobtinami ali s parmezanom, naposled pa polij čez in čez malo kisle smetane, v kateri si raztepla 1 jajce. Sedaj peči v pečici. Spinačni narastek serviraš kot samostojno posno jed.

Zdovob zavezanec. Vzemi za 1 jajce vrednosti presnega masla ali masti, zarumeni na njej 3 pesti drobtin. V drugo posodo deni 3 sire, ulij nanje 3 cela jajca, 6 žlic zdroba, 3 žlice smetane, prideni zarumenele drobtine, malo osoli in dobro premešaj. Ako je preredko, primešaj še zdroba ali drobtin. Sedaj stresi testo na prtič, ki si ga v sredi posula z moko, potrosi testo z moko tudi povrhu, da se ne prime prta, zaveži prostorno, ker se nakuha, toda trdo, da ne bo lezlo iz prtiča. Kuhaj 1 uro v slani vodi. Potem odvij, razreži na rezine, potrosi z drobtinami ali parmezanom in zabeli.

Petričeva.

Gulaž. Za 2 osebi razreži $\frac{1}{2}$ kg govedine na velike kocke ter jih deni v lonec z 1 do 2 glavicami čebule, ki si jih oluplene razrezala na tanke lističe. Ravnotako olupi in razreži 1—2 krompirja, prideni 1 majhen list lovora, nekaj zrn popra in prilij toliko vode, da je meso pokrito. Tako naj iztiha vre 1—2 uri. Medtem daj v kozo precej obilo masti in naredi z 1 žlico moke lepo rumeno prežganje, prideni 1—2 drobno sesekljani čebuli, malo rdeče paprike, 1—2 žlici paradižnikovega soka in meso iz lonca. Premešaj in zalij z vodo iz lonca. Ko sedaj dobro prevre, osoli in okisaj z limono. Daj na mizo s krompirjevim pirejem, praženim rižem, žličniki ali koruznimi ali belimi žganci.

Krompirjevi žganci. 6 večjih krompirjev olupiš in razreži na kocke. Daj jih v lonec ter prilij toliko vode, da so pokriti, osoli, in ko

diplomirane bolniške strežnice so potem dobile mesta po privatnih domovih za nego žene-porodnice, otroka in bolnika sploh. Amerika ne pripozna babil; porod spada med najresnejše kirurške slučaje, zato naj gre žena porodit v bolnico, ali pa naj ključ zdravnika na dom.

Danes razpolaga mesto Chicago z ogromno armado bol. strežnic, morda je ni hiše, kjer bi ne bil vsaj en član družine podočen, kako postopati z bolniki. L. Megličeva.

je krompir že kuhan, stresi vanj $\frac{1}{4}$ litra dvojno ostre bele moke. V sredi pređri, da se moka bolje kuha, in pusti, da na strani polahko vre. Potem prideni 2 žlici razbeljene masti, po potrebi še soli ter dobro ugneti žgance z žlico. Izreži jih z omaščeno žlico in zabeli še z drobtinami in mastjo. So dober oblog tudi k zelenjavi, posebno k zelju, ohrovtu itd. Ivana.

Iz govejega mozga se pripravijo okusni žličniki, juha, opečeni kruhki, pudingi in drugo. Za žličnike deni mozek v ponev, da se raztopi nekoliko, primešaj malo več moke, kakor je mozga, malo popra in muškatovega cveta in po potrebi jajca, naredi okrogle žličnike in zakuhaj. Kruhki z mozgani so prikladni poleg špinače, graha ali kislega zelja. Zvotli okroglo žemljico, namoči jo v raztopljenem maslu, napolni s spranim, posoljenim in napopranim mozgom in speci. Govej mozeg pa ni samo slaščica, je tudi znano zdravilo krepilo. Nekdanji lovci so srkali mozeg, da so si okrepili moč. Po mazanju z mozgom baje rastejo lasje.

Lea.

Jušna zelenjava. $\frac{1}{2}$ kg peteršilja, $\frac{1}{2}$ kg zelene, $\frac{1}{2}$ kg korenja, 1 $\frac{1}{2}$ kg paradižnikov, $\frac{1}{2}$ kg soli, 3—5 gob jurčkov (glavico ohrovt, karlijolo, glavico česna, 1 por, šalotke), vsega skupaj $\frac{1}{2}$ kg. To se očisti, opere, zmelje na stroj, dodane nekoliko vode ter skuha do mehkega. S tem napolni steklene posode, prilij povrhu olja, dobro zaveži ter spravi.

Kumare v kislu. Velike kumare olupiš, očisti, zreži na podolgovate poljubne kose, osoli ter pusti v soli 24 ur; potem jih deni na rešetko zopet 24 ur, da odteče voda. Zloži jih nato v steklene posode, dodaj še zrezano čebulo, bel poper, gorčično seme, nastrgan hren, zalij s kisom in zaveži.

Srbska solata. 30 sladkih paprik, 30 malih kumaric in ravno toliko zelenih paradižnikov zreži na rezance ter popari, dobro ožmi in vloži v kozarce. Zavri nato $\frac{1}{4}$ l vode in žlico soli, posebej pa še 1 l kisa. Vso tekočino zmešaj in še enkrat skupaj prevri. Ko je ohlajena, jo zlij na solato. Končno primešaj še $\frac{1}{4}$ kg šalotk. Kozarce dobro zaveži!

Rezine s pecivnim praškom. Na deski napravimo testo: 35 dkg moke, 10 dkg masla, 1 celo jajce, 12 kg sladkorja, malo mrzlega mleka in zavitek pecivnega praška. Te-

sto razvaljaj, namaži z marmelado in povrh napravi mrežo s testom, iz katerega si napravila dolge, za prst debele svaljke. Speci in pečeno zreži na poljubne rezine. Isto testo se lahko, ko je razvaljano, nadeva v obliki klobase z orehovim ali jabolčnim nadevom, zvije in pečeno zreže istotako na rezine.

Čespljev kompot. 5 kg sliv, 1 kg sladkorja, 1 kozarec vinskega kisa, 2 noževi konici salcila in dišave (cimet, limonove lupinice in klinčke). To skuhaj, ko je ohlajeno, stresi v kozarce, dobro zaveži in spravi.

Španski kruh. 10 dkg presnega masla dobro vmešamo, pridenemo 3 rumenjake, 20 dkg sladkorja, malce mrzlega mleka, 14 dkg moke, sneg 3 beljakov in še 14 dkg moke s praškom. Denemo v dobro namazan pekač in potresemo povrhlu z rozinami ali zrezanimi orehi ali mandeljni.

Marmornati kruh. Dobro vmešamo 10 dkg presnega masla, 30 dkg sladkorja, 2 rumenjaka, $\frac{1}{2}$ l mleka (mrzlega), $\frac{1}{2}$ kg moke, 1 zavitek pecivnega praška. Polovico tega testa denemo v dobro namazan obod, med drugo polovico vmešamo še 2 dkg kakava, ulijemo to vrhu prve polovice in pečemo v vroči pečici $\frac{1}{4}$ ure.

Krompirjev kruh. 25 dkg kuhanega, pretlačenegega, še toplega krompirja zmešamo z 25 dkg moke, 5 dkg masla, 1 jajcem, 15 dkg sladkorja, malo cimeta, limonovo lupinico in 1 zavitek pecivnega praška. To testo denemo v dobro namazan obod ter spečemo svetlo rumeno.

Daniła F.

Črešnjeve rezine. Med 30 dkg moke zreži 10 dkg surovega masla prav drobno. Prideni 3 rumenjake, 20 dkg sladkorja ter $\frac{1}{2}$ l mleka, konečno še 1 pecivni prašek. Testo deni na dobro namazan pekač in povrhlu potresi s črešnjami.

* * *

Goštilničarske šole v Ljubljani.

Po mnogoletnem prizadevanju združnih činiteljev se je izpolnila želja vseh onih, ki stremijo po izpopolnjevanju vede in znanosti v hotelsko goštilničarski obrti. Oblastva že celo vrsto let priporočajo in navajajo vsa mogoča sredstva, kako naj goštilničarstvo skrbi in deluje za povzdigo tujkega prometa, ker so si tudi oblastva v svesti, da je dobra postrežba in udobnost poleg naravnih krasot tisti faktor, ki blaži in pripomore k obilnemu obisku naših krajev. Goštilničarska organizacija v Ljubljani je že 25 let nosila to idejo na svojem programu ter stalno zbirala in hranila sredstva, s katerim bi bilo omogočeno postaviti dom, v katerem bo mogoče uvesti strokovno šolstvo na širši podlagi z vsemi predmeti, ki so potrebni modernemu goštilničarstvu. In tako je prišlo letos, ob 40 letnici združnega obstoja do izpolnitve te ideje. Goštilničarski dom se bo blagoslovil in otvoril 6. oktobra t. l. in potem se bo pričela v najkrajšem času šola in razni tečaji, kar bo pozneje objavljeno. — Opozarjamo danes na tozadnevni oglas Zadruga hotelirjev, goštilničarjev, kavarnarjev itd.

VSEBINA 10. ŠTEVILKE.

OBRAZI IN DUŠE: VIDA JERAJEVA. — Konec. (Marja Boršnikova)	277
OB SPOMINU NA VIDO JERAJEVO. — Pesem. — (Kristina)	283
POVEST O SESTRIL. — Nadaljevanje. — (Mihael Osorgin-Marija Kmetova)	284
GOSPA INGER. — (Maša Slavčeva)	291
„ŽENA V SLOVENSKI UMETNOSTI“. — (Ing. arch. Dušana Šantlova)	293
STARA PESEM IN NOVI OBLIKI. — (Danica)	296
ŠUMLJA JESENSKO LISTJE. — Pesem. — (Mara Lamutova)	297
VTISI IN MISLI PRI „DOMAČEM OGNJIŠČU“. — (P. Hočvarjeva)	298
UMETNOST IN KNJIŽEVNOST. — (Janez Rožencvet, P. H., M. Ž. K.)	303
PO NJIVAH RUMENIH . . . — Pesem. — (Cvetana Tolminčeva)	305
IZVESTJA: Higijena. (Dr. E. Jenko-Groyerjeva, L. Megličeva). — Kuhinja	306

PRILOGA ZA ROČNA DELA.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—, Za Italijo Lir 24.— (v razprodaji po 2 Liri zvezek), za U. S. A. Dol. 2.—, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.

Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

Priporočamo vam

najboljše
šivalne stroje
in kolesa

**ADLER
GRITZNER**

Švicarski pletilni stroji

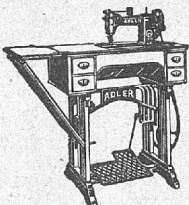
DUBIED

edino le pri trvdki

Josip Petelinc, Ljubljana

Telefon št. 2913 za vodo. Telefon št. 2913

Brezplačen pouk v vezenju. Večletno jamstvo.

Ada Besednik

Ljubljana
Selenburgova ulica 6

Specijalna zaloga
korzetov, dunajskih
in pariških modelov,
velika zaloga
elastičnih nogavic

Modni salon
Ljubljana

CHIC

Marija Kajfež
Wolfova 3

Eksportna hiša

„LUNA“, Maribor
Aleksandrova c.19

Iz lastne pletarne:

nogavice za deca in moške od Din 4- naprej
nogavice za ženske od Din 7- naprej
volnene majice za deca od Din 19- naprej
ženske maje od Din 45- naprej
moške maje od Din 35- naprej
pletene obleke (krilo plisirano) od Din 55-
naprej po velikosti.

Naročila po meri se izvršujejo točno.

Kemično čiščeno perje kg Din 15-, 25-, 35-, 55-
polpuh beli kg Din 90-
najfinejši beli puh kg Din 220-.

Da je najsolidnejša
domača konfekcija
in najbogatejša
izbira blaga za
damske plašče,
kostume in obleke,
krzna itd. itd. itd.

A. PAULIN

Ljubljana, Kongresni trg 5
je mnenje vseh, ki so
se o tem pričeli

M. Pšeničnik

manufakturna in modna
trgovina v Celju

nudi kvalitetno blago za plašče,
kostume in obleke vedno v najmo-
dernejših vzorcih in barvah.

Oglejte si zalogo!
Zahtevajte vzorce!

Trgovina s papirjem in
šolskimi potrebščinami

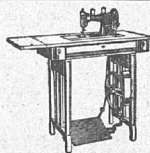
Darinka Vdovič

Ljubljana, Gradišče št. 4
(Nova dr. Lukmanova hiša)

Prvovrstni šivalni stroji „Original Viktoria“
z 20 letnim jamstvom so najboljši za vsako gospodinjico;
najlepše šivajo, vezejo in krpajo.

Pred nakupom zahtevajte cenik ali si oglejte mojo zalogo.

Franc Saunig, Ljubljana, Dunajska 36

JOŠKO OSET

Bonboniere

Vam nudi vsakovrstne

Dunajska c. 7

BONBONE

ČOKOLADE

CACAO

DESERTE

KEKSE

PREPEČENEC

BISCUITE

OBLATE

i. t. d.

po priznani najnižjih cenah!

A. Wagner Radovljica

Tovarna za kem. čiščenje
in barvanje

Sprejemnice v Ljubljani:

1. A. Prezelj, Vošnjakova 4
(za restavracijo »Novi svet«).
V krojačnici se na željo popravljajo vsakovrstna barvana ali očiščena oblačila.
2. Marija Zalokar, Slomškova ulica 23.

Cenjenemu občinstvu se
vljudno priporoča.

KLIŠEJE

vseh vrst v elektron,
cink, medenino, ba-
ker, fotolito izvršuje

JUGOGRAFIKA
LJUBLJANA
Sv. Petra nasip 23

Dokazano dobro blago in po-
ceni sukno, svilo, platno itd.

samo v Trpinovem
bazarju v Mariboru